

MASTEROPPGAVE

Emnekode: ST314L

Navn: Elise Karlstrøm Bjørnstad

Sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barna i barnehagen

---

Dato: 18. mai 2022

Totalt antall sider: 61 (22.000 ord)

NORD
universitet

Master i tilpasset opplæring
med fordypning i spesialpedagogikk

ST314L

Masteroppgave

*Sosioemosjonelle utfordringer
hos de eldste barna i barnehagen*

Elise Karlstrøm Bjørnstad

Nord Universitet, Levanger

18. mai 2022

Forord

Endelig.. Endelig er jeg *ferdig* med masteroppgaven min – hurra! Det siste halvåret har vært utrolig krevende og slitsomt når det kommer til tidsbruk, tålmodighet, energi og, ikke minst, prioriteringer. Samtidig, så har det heldigvis også vært svært lærerikt, givende og interessant. Jeg er heldig som har fått lov til å skrive om og fordype meg i et tema som jeg interesserer meg for og er opptatt av – det setter jeg stor pris på! Nå skal jeg endelig få senke skuldrene mine litt, være mer sammen med venner, være mer sammen med familien min, ha mer tid til å strikke og drikke kaffe, samt slappe av mye, mye mer enn det jeg har gjort den siste tiden!

Tusen takk til informantene mine! Denne masteroppgaven hadde ikke vært mulig å skrive uten deres kunnskap, erfaringer og opplevelser. Dere er flinke og gjør en kjempeviktig jobb!

Tusen takk til veilederen min, Nina Marie Storborg! Du har veiledet meg på en måte som jeg har trivdes godt med, og du har satt i gang mange viktige tankeprosesser hos meg i denne perioden. Tusen takk for din tilgjengelighet, din kompetanse og all støtte, hjelp og råd!

Tusen takk til sjefen min, kollegaene mine og barna ved Øvre Rindal barnehage – som har vært snille og tålmodige med meg igjennom hele studieløpet ved Nord Universitet!

Tusen takk til mamma og pappa – som alltid er der når jeg trenger dem, og som har stilt opp som besteforeldre og hundeluftere når jeg har hatt behov for det!

Tusen takk til Dina og Maria – som tok seg tid til å lese igjennom for å lete etter skriveleifer!

Tusen takk til Brage – som passer på at jeg har det bra, som har vært en fantastisk fin pappa og som har sørget for at jeg har hatt nok smågodt og sjokolade til å holde motet oppe!

Tusen takk til lille Anine – som alltid er så snill, god og blid! Nå skal ikke mamma sitte og skrive hele tiden lenger.. Det blir godt å endelig kunne bruke all min tid på deg igjen!

Elise Karlstrøm Bjørnstad

Rindal, mai 2022

Sammendrag

Dette forskningsprosjektet har spesialpedagogisk hjelp for barnehagebarn som strever med sosioemosjonelle utfordringer som tema. Problemstillingen for forskningsprosjektet er følgende: *Hvordan opplever spesialpedagogen å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og hvordan tilrettelegges det for inkludering av disse barna i barnehagen?* For å finne svar på problemstillingen har jeg gjennomført kvalitativ forskning med dybdeintervju som metode. Jeg intervjuet tre spesialpedagoger fra tre forskjellige barnehager. Spesialpedagogene ble i intervjuene bedt om å reflektere over sine egne erfaringer, tanker, opplevelser og meninger knyttet til temaet for forskningen.

I analysen av datamaterialet kom jeg frem til fire kategorier. Den første kategorien er sosioemosjonelle utfordringer i barnehagen – her blir spesialpedagogens opplevelser rundt det å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer analysert. Den andre kategorien er den viktige voksen-barn-relasjonen – her presenteres det spesialpedagogen ser på som viktig når det kommer til å være en trygg og god voksen i barnehagen. Den tredje kategorien er tilrettelegging for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og omhandler hvordan man som spesialpedagog kan tilrettelegge for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer når det kommer til inkludering, vennskap og fellesskap, å forebygge ekskludering, å sette inn tiltak og organisere avdelinga, samt tidlig innsats tidlig nok. Den fjerde og siste kategorien er samarbeid for barnets beste, som omhandler samarbeid med personalet, foreldresamarbeid og samarbeid med de ulike instansene.

I forskningsprosjektet kommer det frem i funnene at det er krevende og utfordrende å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, samt at en trygg og god voksen-barn-relasjon kan være avgjørende for disse barna. Det kommer også frem at det kan være nyttig å dele opp i små lekegrupper når man jobber med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, samt å skjerme og å ta barnet bort fra situasjonen om det gjøres på en god måte uten å stigmatisere. Et godt samarbeid med personalet, foreldrene og de ulike instansene viser seg også å være av betydning, og tidlig innsats kan ut ifra funnene være avgjørende for barnet.

Abstract

This research project is about special educational help for the oldest children who struggle with socio-emotional challenges in kindergarten. The issue for the research project is the following: *How does the special education teacher experience working with children who are struggling with socio-emotional challenges, and how is it arranged for these children to be included in kindergarten?* To find answers to the issue, I have done qualitative research with interviews as method. I interviewed three special education teachers from three different kindergartens. In the interviews, the special education teachers were asked to think about their own experiences, thoughts and opinions related to the theme of the research.

In the analysis of the data material, I came up with four categories. The first category is socio-emotional challenges in kindergarten – in this category the informants' experiences of working with children who struggle with socio-emotional challenges are analyzed. The second category is the important adult-child relationship – in this category I present what the informants see as important when it comes to being a good adult in kindergarten. The third category is facilitation for children struggling with socio-emotional challenges and presents how a special education teacher can facilitate for children struggling with socio-emotional challenges when it comes to being included, making friendship, to prevent exclusion, to know what to do, and to do early intervention. The fourth category is collaboration for the best interest of the child. This category presents the importance of collaboration with the staff, the parents, and the various agencies.

In the research project I found that the special education teachers think it's demanding and challenging to work with children who are struggling with socio-emotional challenges, that it is important with a good adult-child relationship, and that it can be useful to divide into small play groups. I also found that it can be useful to take the child away from the situation if it is done in a good way without stigmatizing, and that a good collaboration with the staff, the parents and the various agencies and early intervention is very important.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
ABSTRACT	4
1.0 INNLEDNING	8
1.1 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	9
1.2 FORMÅLET MED FORSKNINGSPROSJEKTET	9
1.3 AVGRENSNING	10
1.4 BEGREPSAVKLARING	10
2.0 TEORI OG TEMATIKK	11
2.1 SOSIOEMOSJONELLE UTFORDRINGER HOS BARN	11
2.1.1 Sosiale utfordringer	11
2.1.2 Emosjonelle utfordringer	12
2.1.3 Utfordrende atferd	12
2.2 SPRÅKLIGE UTFORDRINGER	13
2.3 OMSORG OG ANERKJENNELSE	14
2.4 INKLUDERING AV BARN SOM STREVER	15
2.5 VENNSKAP	16
2.6 LEKENDE SAMSPILL OG UTTRYKK	16
2.7 DEN VIKTIGE VOKSEN-BARN-RELASJONEN	17
2.8 FORELDRESAMARBEID	17
2.9 SPESIALPEDAGOGISK HJELP I BARNEHAGEN	18
2.10 SPESIALPEDAGOGENS ROLLE I BARNEHAGEN	19
3.0 VITENSKAPSTEORI OG METODE	20
3.1 VITENSKAPSTEORETISK STÅSTED OG METODISK TILNÆRMING	20
3.1.1 Den kvalitative forskningsmetoden	21
3.1.2 Det fenomenologiske perspektivet	21

3.2 DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJUET	22
3.2.1 Dybdeintervju	22
3.3 INTERVJUGUIDE	23
3.3.1 Dybdeintervjuets tre faser	23
3.4 UTVALG	24
3.5 PRESENTASJON AV INFORMANTENE	26
3.5.1 Dagny	26
3.5.2 Eldbjørg	26
3.5.3 Inger	27
3.5.4 Anonymisering og bruk av personopplysninger	27
3.6 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	28
3.7 LYDOPPTAK OG TRANSKRIBERING	28
3.8 ANALYSEPROSESSEN	30
3.9 PÅLITELIGHET, GYLDIGHET OG GENERALISERBARHET	31
3.10 ETISKE VURDERINGER OG BETRAKTNINGER	33
3.10.1 Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi	33
3.10.2 Forskerens plikt til å respektere informantens privatliv	34
3.10.3 Forskerens ansvar for å unngå skade	34
3.11 FEILKILDER	35
4.0 FUNN, ANALYSE OG DRØFTING	37
4.1 SOSIOEMOSJONELLE UTFORDRINGER I BARNEHAGEN	37
4.1.1 Å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer	37
4.1.2 Å identifisere barnets egentlige behov	39
4.1.3 Språk, sosial kompetanse og sosioemosjonelle utfordringer	42
4.2 DEN VIKTIGE VOKSEN-BARN-RELASJONEN	44
4.2.1 Å være der som en trygg og god voksen	45
4.2.2 Å være tett på, til stede og i forkant	47
4.3 TILRETTELEGGING FOR BARN SOM STREVER MED SOSIOEMOSJONELLE UTFORDRINGER	49
4.3.1 Inkludering, vennskap og fellesskap – å dele opp i små lekegrupper	49
4.3.2 Forebygge ekskludering - skjerming og ta barnet bort fra situasjonen	53
4.3.3 Å sette inn tiltak og organisere avdelinga	56
4.3.4 Tidlig innsats tidlig nok	59

4.4 SAMARBEID FOR BARNETS BESTE _____	61
4.4.1 Samarbeid med personalet _____	61
4.4.2 Foreldresamarbeid _____	62
4.4.3 Samarbeid med ulike instanser _____	65
5.0 SLUTTREFLEKSJONER OG VEIEN VIDERE _____	68
LITTERATURLISTE _____	70
VEDLEGG _____	73
VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE _____	73
VEDLEGG 2: E-POST TIL BARNEHAGENE OG PPT _____	78
VEDLEGG 3: E-POST TIL SPESIALPEDAGOGENE _____	78
VEDLEGG 4: INFORMASJONSSKRIV MED SAMTYKKEERKLÆRING _____	79
VEDLEGG 5: MELDESKJEMA FOR BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER _____	83
VEDLEGG 6: PROSJEKTBEKRIVELSE _____	88
VEDLEGG 7: MELDESKJEMA FOR BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER – GODKJENT _____	92

1.0 Innledning

Idag har de aller fleste barn i Norge plass i barnehagen. Hele 93,4 % av barna mellom 1 og 5 år hadde plass i barnehagen i 2021 (Statistisk sentralbyrå, 2022). Med så mange barn i barnehagen, så er det naturlig at noen av dem vekker bekymring hos de voksne. Det kan være barn som strever på forskjellige måter, barn som har utfordringer i lek og sosialt samspill, barn som strever med følelsene sine og å regulere sine følelsesuttrykk, eller barn som spytter, sparker og slår. Noen av disse barna har behov for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging.

I mine fire år som pedagogisk leder i barnehagen, så har jeg alltid hatt et spesielt sted i hjertet for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Barn som «det er noe med», som «er viltre og ufordragelige», som «ikke kan å oppføre seg» eller som «utagerer og er voldelige».. Disse barna berører meg på en spesiell måte – både faglig og personlig. Jeg har et stort ønske om å kunne støtte, veilede og hjelpe disse barna på en så god, trygg og respektfull måte som mulig, samt å tilrettelegge for at disse barna blir inkludert i det sosiale samspillet og fellesskapet i barnehagen. Derfor har jeg valgt å fokusere på barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer i min masteroppgave.

Jeg ønsket å fordype meg i dette temaet fordi jeg daglig ser barn som strever i det sosiale samspillet, som spytter, sparker og slår når de møter motgang eller om ting ikke gikk som de hadde tenkt, som strever med følelsene sine, som faller utenfor fellesskapet, og som har det vanskelig i barnehagehverdagen på grunn av utfordringer og atferd de selv ikke klarer å kontrollere. Jeg ønsket å finne ut hvordan jeg som voksen i barnehagen kan møte barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, samt hvordan jeg kan inkludere dem i det sosiale samspillet og fellesskapet med sine jevnaldrende – hvordan kan jeg som kommende spesialpedagog tilrettelegge for disse barna?

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

I dette forskningsprosjektet ønsket jeg å lære mer om temaet sosioemosjonelle utfordringer hos barn i barnehagen. Jeg ønsket å finne ut hvordan jeg som kommende spesialpedagog kan tilrettelegge for at barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer blir inkludert i barnehagen. Problemstillingen for forskningsprosjektet er dermed følgende:

Hvordan opplever spesialpedagogen å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og hvordan tilrettelegges det for inkludering av disse barna i barnehagen?

Forskningsspørsmål:

Hva tenker spesialpedagogen rundt tidlig innsats?

Hva ser spesialpedagogen på som viktig i sitt arbeid?

1.2 Formålet med forskningsprosjektet

Det er flere grunner til at jeg valgte temaet sosioemosjonelle utfordringer for dette forskningsprosjektet. Først og fremst, så er jeg svært interessert og engasjert i temaet, og jeg synes det er viktig at barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer får den støtten, veiledningen og hjelpen de trenger og har krav på. I tillegg ønsket jeg å lære mer om hva sosioemosjonelle utfordringer hos barn faktisk er, hva som kan være grunnen til at barn strever med sosioemosjonelle utfordringer og hva forskjellige teoretikere skriver rundt temaet.

Formålet med forskningsprosjektet var å finne ut hvordan spesialpedagogen opplever å jobbe med og tilrettelegge for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, hva spesialpedagogen opplever som viktig når det kommer til å jobbe med og tilrettelegge for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, hvordan jeg som kommende spesialpedagog kan tilrettelegge for at barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer blir inkludert i det sosiale samspillet og fellesskapet i barnehagen, samt hvordan jeg som kommende spesialpedagog kan støtte, veilede og hjelpe disse barna på en så god, trygg og respektfull måte som

mulig. Siden barnehagen er en arena disse barna oppholder seg i store deler av dagen, så ser jeg på det som svært viktig at jeg som kommende spesialpedagog har kunnskap om dette temaet.

1.3 Avgrensning

For å avgrense oppgaven har jeg valgt å fokusere på de eldste barna i barnehagen. Med de eldste barna mener jeg barnehagebarn fra 3 til 5 år. Hos de yngste barna er det av egen erfaring en mer avventende holdning når det kommer til utfordringer, da barna er så små. Det er ofte når barna er kommet over til storbarnsavdeling at det blir tatt tak i utfordringene, samt søkt om sakkyndig vurdering, satt inn tiltak og satt inn spesialpedagogisk hjelp.

1.4 Begrepsavklaring

I denne masteroppgaven bruker jeg formuleringene «barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer» og «barn som strever» konsekvent når jeg omtaler barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, da jeg faglig og personlig ser på sosioemosjonelle utfordringer som noe barn strever med fremfor at det er noe «feil» med barnet.

I kapittel **2.0 Teori og tematikk** valgte jeg å skrive «barn med reguleringsvansker», «barn med atferdsvansker» og «barn med utagerende atferd» der teoretikerne selv bruker disse begrepene. Dette valgte jeg å gjøre for å få frem teoretikernes syn og fremstilling av temaet. Min egen argumentering og drøfting vil komme frem i kapittel **4.0 Funn, analyse og drøfting**, da jeg foretrekker at kapittel **2.0 Teori og tematikk** er et rent teorikapittel uten synsing og drøfting fra meg personlig, men som en faglig presentasjon av teori og faglitteratur.

2.0 Teori og tematikk

I dette kapitlet vil jeg belyse teori om hva sosioemosjonelle utfordringer er, samt teori knyttet opp mot barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Videre vil jeg presentere teori om språklige utfordringer, omsorg og anerkjennelse, inkludering av barn som strever, vennskap, lekende samspill og uttrykk, den viktige voksen-barn-relasjonen, foreldresamarbeid, spesialpedagogisk hjelp i barnehagen og spesialpedagogens rolle i barnehagen.

2.1 Sosioemosjonelle utfordringer hos barn

Begrepet sosioemosjonelle utfordringer omfatter både sosiale og emosjonelle utfordringer, og «referer til en uhensiktsmessig og relativt varig atferdsform som vanskeliggjør læring, trivsel og sosiale relasjoner. Denne atferdsformen ledsages ofte av avvikende sinnstilstand og/eller karakteristiske kroppslige reaksjonsformer» (Haugen, 2008, s. 28). Haugens (2008) definisjon av sosiale og emosjonelle utfordringer er nært knyttet til atferd, og rommer både diagnosebaserte og ikke-diagnosebaserte definisjoner og utfordringer som varierer i vanskelighetsgrad. Utfordringene kan være av både utagerende og innagerende karakter, og begge disse atferdsformene kan være med på å vanskeliggjøre barnets læring og trivsel (Haugen, 2008, s. 28).

2.1.1 Sosiale utfordringer

Sosiale utfordringer handler i all hovedsak om sosial kompetanse, selvregulering og samspill med andre. Sosial kompetanse handler om å tilpasse seg normer og regler, forholde seg til sosiale forventninger i miljøet og etablere positive relasjoner til andre barn og voksne. Sosial kompetanse handler om å tilpasse seg og få venner, samt å kunne påvirke andre og dekke egne sosiale behov på en god måte (Ogden, 2015, s. 228).

Begrepet selvregulering handler om å styre seg selv, og inkluderer blant annet atferdsregulering, tankeregulering og emosjonsregulering. Ferdigheter innen selvregulering påvirkes

av karakteristika ved barnet, for eksempel temperamentsstil, IQ, språklig kompetanse, samt miljøforhold (Kvello, 2010, s. 141). Barn med reguleringsvansker kan ha problemer med å regulere impulser og å forme responser. Problemene kan bunne i en rekke forhold, som evnen til å oppfatte og fornemme, oppmerksomhet, motorikk og emosjoner (Kvello, 2010, s. 62).

Sosialt samspill danner rammer og setter betingelser for hvordan vi som mennesker handler. Vi tilpasser våre handlinger og vår atferd til de omgivelsene og det fellesskapet vi befinner oss i, og påvirker selv de omgivelsene eller fellesskapene vi deltar i (Nordahl, et al., 2005, s. 10-11).

2.1.2 Emosjonelle utfordringer

Barn gir av natur uttrykk for hvordan de har det i øyeblikket – med glede, tristhet, latter, aggresjon, trivsel, engstelse og så videre. Det er en normal reaksjon å vise følelser, men om reaksjonen er overdreven eller ikke står i noe rimelig forhold til situasjonen, så er den unaturlig. Emosjonelle utfordringer kjennetegnes ved en affektiv reaksjonsform som utgjør et markert misforhold med den reaksjonsformen som kunne forventes fra situasjonen og en generell emosjonell sinnstilstand som klart avviker fra normal sinnstilstand (Haugen, 2008, s. 28).

Både forhold ved det enkelte barnet og forhold ved miljøet rundt barnet samvirker med tanke på utviklingen av emosjonelle vansker. Emosjonelle vansker påvirkes både fra egenskaper ved barnet og fra ulike hendelser eller opplevelser som barnet erfarer (Nilsen, 2014, s. 128-129).

2.1.3 Utfordrende atferd

«Alle barn utviser vanskelig atferd av og til» (Drugli, 2008, s. 27), og det er i barnehagealder barn er i utviklingsperioden der barnets kontroll over følelser og atferd blir etablert. Dette innebærer at evnen til å regulere sinne, håndtere frustrasjon og la være å møte negativ stimuli med uhensiktsmessige verbale eller fysiske responser øker i denne perioden (Drugli, 2008, s. 27). Det er nesten aldri kun én bestemt årsak til at små barn utvikler utfordrende atferd – den oppstår som følge av et gjensidig samspill mellom kjennetegn ved barnet selv og det miljøet

barnet befinner seg i over tid (Drugli, 2008, s. 43).

Den vanligste måten å differensiere mellom ulike typer utfordrende atferd, er å skille mellom utagerende atferd og innagerende atferd. For å avgrense forskningsprosjektet har jeg valgt å fokusere på utagerende atferd fremfor innagerende atferd, da det er de utagerende barna som i størst grad provoserer og utfordrer de voksne i barnehagen, de ulike etatene, hjelpeinstansene og samfunnet. Konsekvensene i et livsperspektiv er også gjerne mer dramatiske for de med utagerende atferd. Utagerende atferd innbefatter handlinger som å bli fort sint, svare tilbake til voksne ved irettesettelse eller kranling, samt fysiske eller verbale angrep på andre mennesker. Utagerende atferd forekommer oftere hos gutter enn hos jenter (Nordahl et al., 2005, s. 35-36).

2.2 Språklige utfordringer

Haugen (2008) skriver at barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer gjerne også har andre utfordringer – dette kalles komorbiditet. Barn med store språklige utfordringer og som har utfordringer når det kommer til å uttrykke seg språklig, gjøre seg forstått og forstå andre kan komme i situasjoner der de føler at de ikke strekker til og at ting blir vanskelig. Hva som er den primære utfordringen og hva som eventuelt er den sekundære utfordringen kan i enkelte tilfeller være vanskelig å si (Haugen, 2008, s. 29-30).

«Funn frå forskning tyder på at barn som har språkvanskar utgjer ei risikogruppe for å utvikle sosiale- og emosjonelle vanskar og åtferdsvanskar» (Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011, s. 56). Den språklige mestringen er en viktig faktor innen sosial og emosjonell utvikling. Atferd som karakteriserer barn med språklige utfordringer kan være lav selvtillit, lav selvvurdering, engstelse, innadvendthet og tilbaketrekking, samt utfordringer med sosiale relasjoner (Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011, s. 58).

Det foreligger en god del dokumentasjon som tyder på at det er en nær sammenheng mellom et barns språklige kompetanse og sosiale kompetanse, og at barn som utvikler språklige utfordringer også utgjør en risikogruppe for å utvikle utfordrende atferd, samt at den

utfordrende atferden har en tendens til å være med barnet videre i utviklingen (Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011, s. 68).

2.3 Omsorg og anerkjennelse

I rammeplanen (2017) står det at å møte barnets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse, samt å sikre at barn får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Rammeplanen (2017) sier at omsorg er en forutsetning for barns trivsel og trygghet i barnehagen, og for å utvikle empati og nestekjærlighet. De voksne i barnehagen skal gi barna muligheten til å utvikle tillit til seg selv og andre, samt oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den støtten og hjelpen de har behov for. Barnehagen skal aktivt tilrettelegge for omsorgsfulle relasjoner som grunnlag for trivsel, glede og mestring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19).

Omsorg for små barn handler om å ta hensyn til barnets beste, og å ha følsomhet for barnets kommunikasjon og utvikling. Omsorg ligger i måten man møter andre mennesker på, og måten man handler i forhold til andre mennesker. I et omsorgsforhold er det den voksne som er den ansvarlige parten som er forpliktet til å vise omsorg, mens barnet er den avhengige parten (Askland, 2011, s. 58).

I rammeplanen (2017) står det at barnehagen aktivt skal tilrettelegge for omsorgsfulle relasjoner i barnehagen, for å gi barna et grunnlag for trivsel, glede og mestring. De voksne skal arbeide for et barnehagemiljø som ikke bare gjør barna til omsorgsmottakere, men som også gjør at barna verdsetter egne omsorgshandlinger. Dette kan være med på å tilrettelegge for at barna opplever trygghet, tilhørighet og trivsel i barnehagen, og at barna utvikler tillit til seg selv og andre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19-20).

Anerkjennelse kan komme til uttrykk gjennom hele måten å være i relasjon med andre på, og springer ut av en grunnleggende holdning av likeverdighet og respekt. Anerkjennelse er en væremåte som skaper forutsetninger for selvutvikling, og er en grunnleggende holdning der man er forståelsesfull og til stede. Å være anerkjennende handler om å være åpen overfor

barnet, samt å lytte til det barnet har å si. Det handler om å se, høre og forstå barnet, og å bekrefte overfor barnet at det har blitt sett, hørt og forstått – dette er trygghetsskapende (Bae, 1996, s. 148-152).

2.4 Inkludering av barn som strever

«Atferdsproblematikk må betraktes som sosialt definert og er ikke et fenomen som eksisterer uavhengig av det sosiale og kulturelle fellesskapets verdier og normer (Ogden 2001 i Nordahl et al., 2005, s. 19). Atferd som betraktes som problematisk eller utfordrende i én situasjon trenger ikke nødvendigvis å være det i en annen situasjon. Men, det utfordrende atferd i ulike sosiale og kulturelle fellesskap har til felles, er at atferden bryter med allment aksepterte normer og verdier, samt hemmer eller ødelegger for fellesskapet og den samhandlingen som foregår der (Nordahl et al., 2005, s. 19).

I fellesskap der det gjentatte ganger er situasjoner med atferdsproblematikk, så vil det oppstå en rekke sosiale prosesser. Her er det viktig at det tilrettelegges for at det forsøkes å redusere og korrigere den utfordrende atferden, og samtidig legge vekt på at barnet som viser denne atferden lærer nye sosiale strategier og ferdigheter. Barnet må inkluderes samtidig som det må tilpasse sin atferd og lære seg nye ferdigheter. Det er viktig å tilrettelegge for at fellesskapet bidrar til at barnet opplever å høre til, samtidig som at hensiktsmessig atferd blir oppmuntret. Hvis ikke kan det etableres implisitte og eksplisitte sosiale prosesser i form av utstøting og marginalisering – der fellesskapet forsøker å distansere seg fra de barna som har utfordrende atferd. Barn som viser utfordrende atferd vil oppleve å ikke bli anerkjent – og blir ekskludert i stedet for å bli inkludert (Nordahl et al., 2005, s. 19).

«Barnehagen skal sørge for at barn som mottar spesialpedagogisk hjelp, inkluderes i barnegruppen og i det allmennpedagogiske tilbudet» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

2.5 Vennskap

Rammeplanen (2017) sier at å delta i lek og å få venner er grunnleggende for barns trivsel og meningsskaping i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8). I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet, og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt tilrettelegge for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22).

Vennskap har gjensidighet som fortegn og varer over tid. Utvikling av vennskap bygger blant annet på felles erfaringer, interesser og forståelse for hverandre. Gjensidig anerkjennelse utgjør også en viktig forutsetning for at vennskap utvikles. Vennskap utgjør en verdi for menneskets oppfatning av seg selv som verdifull og interessant. Det handler om å bli akseptert av sine jevnaldrende og i samspill med andre skape mening for seg selv. Manglende bekreftelse kan føre til usikkerhet og sorg hos barn, og tap av muligheten til å utvikle relasjoner til vennskap sammen med andre (Kanstad & Kibsgaard, 2015, s. 151-152).

Vennskap har sitt grunnlag i kjærighet og tillit, og er noe som skjer når ulike forutsetninger ligger til rette for en fyllestgjøring av en kraft som oppstår når noen kjenner en lyst til å være sammen. Når barn får betydning for hverandre, tilpasser de seg lettere til den andres forventninger og samspill. Når kjærighet og tillit preger forholdet, så er det også lettere å ta imot korrigerende og forslag fra den andre (Kanstad & Kibsgaard, 2015, s. 153).

2.6 Lekende samspill og uttrykk

Lekende samspill og uttrykk er ett av barns mange språk, og det lekende samspillet og uttrykket innebærer utover det verbale språket både følelsesmessige uttrykk, kroppslige uttrykk, mimikk, lek som uttrykksform, samt estetiske uttrykk. Leken og samspillet mellom barn i barnehagen kan være en arena for skaping av inkluderende fellesskap, da samspill kan bidra til gjensidighet og likeverdighet i relasjoner og inkluderende prosesser (Wolf, 2014, s. 68-70).

2.7 Den viktige voksen-barn-relasjonen

«Voksne i barnehagen og skolen kan spille en avgjørende rolle i barns liv hvis de er villige til å ta på seg jobben med å utvikle en positiv relasjon til dem» (Drugli, 2008, s. 62). Det er mange grunner til at det bør være høy prioritet når det kommer til å etablere utviklingsfremmende relasjoner mellom barn og voksne i barnehagen. Et voksen-barn-forhold som er preget av tillit, forståelse og omsorg kan være med på å fremme barnets samarbeidsvilje og motivasjon, samt øke barnets læring og prestasjoner. Barn lærer mer av voksne som det har en god relasjon til og som det liker enn av voksne som det har et dårlig forhold til (Drugli, 2008, s. 62).

Det er alltid de voksne som må ta ansvaret for å forsøke å utvikle positive relasjoner til barna, uansett hvordan barna oppfører seg. Som profesjonell støttespiller for barn må en ta et aktivt ansvar også for den delen av jobben som går på relasjonsbygging (Drugli, 2008, s. 63).

Barn som har utfordringer når det kommer til relasjoner kan gi lite av seg selv, og derfor er det viktig at den voksne greier å være sammen med disse barna uten at man bevisst eller ubevisst avviser dem. Man må ikke være avhengig av å få mye anerkjennelse fra disse barna, og man må være så trygg på seg selv at man tåler barnets atferd og reaksjoner (Drugli, 2008, s. 63).

2.8 Foreldresamarbeid

I barnehageloven (2005) § 1 står det at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet skal ivareta barnets behov for omsorg og lek, samt fremme læring og danning som grunnlag for en allsidig utvikling (Barnehageloven, 2005, § 1). Barnehagen skal ivareta foreldrenes rett til medvirkning og arbeide i nært samarbeid og i forståelse med foreldrene. Samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet skal alltid ha barnets beste som mål, og barnehagens personale og foreldrene har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling. Barnehagen skal tilrettelegge for foreldresamarbeidet og for god dialog med foreldrene (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29).

«Å samarbeide med foreldre er noe av det viktigste man gjør som pedagog» (Glaser, 2013, s.

18). For små barn vil barnehagen og hjemmet sammen utgjøre helheten i barnets liv, og barnets utvikling er i stor grad knyttet til foreldrenes trivsel og tillit til barnehagen. Et tillitsfullt samarbeid mellom barnehagen og hjemmet er viktig for barnets utvikling, og det er viktig at personalet i barnehagen og foreldrene samarbeider om at de to oppdragelsesarenaene fungerer på en måte som fremmer barnets trivsel og læring (Glaser, 2013, s. 18-22).

De vanligste informantene om barns utfordrende atferd er barnets foreldre og pedagoger – de vil utfylle hverandre slik at man får et mer helhetlig bilde av barnets fungering da de har ulike perspektiver og relasjoner, samt vurderer barnet på ulike måter ut ifra ulike kontekster. Som oftest vil foreldrene være gode informanter når det kommer til utfordrende atferd hos små barn, da den særlig kommer til uttrykk i samspillet med foreldrene. Men, foreldre som informanter kan også ha noen begrensninger dersom foreldrene selv har psykiske utfordringer, særlig depresjon, da dette vil kunne påvirke deres oppfatning og vurdering av barnet. Andre faktorer som kan spille inn er foreldrenes stressnivå og forventningsnivå til barnet (Drugli, 2008, s. 45).

Når det kommer til tiltak for små barn med atferdsvansker, så er foreldreveiledning den mest anvendte metoden. Dette er også metoden det er forsket mest på (Drugli, 2008, s. 62).

2.9 Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen

Hvis det er grunn til å tro at det allmennpedagogiske tilbudet ikke dekker barnets behov, så skal barnehagen opplyse foreldrene om retten til å kreve en sakkyndig vurdering av om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp. Barnehagen skal sørge for at barn som mottar spesialpedagogisk hjelp inkluderes i barnegruppa og i det allmennpedagogiske tilbudet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

Barn under opplæringspliktig alder som har særlige behov har rett til spesialpedagogisk hjelp hjemlet i Opplæringsloven (1998) § 5-7. I § 5-7 står det spesifisert at den spesialpedagogiske hjelpen skal omfatte tilbud om foreldrerådgivning og kan gis av PP-tjenesten. PP-tjenesten er en sakkyndig instans, og har plikt til å rådføre seg med foreldrene i utarbeidelsen av en sakkyndig vurdering. Foreldrenes synspunkter skal vektlegges. Retten til spesialpedagogisk hjelp vurderes ut ifra barnets behov, og ikke ut ifra tilrettelegging, utbytte og likeverd. Hva som er

særlige behov er en skjønnsmessig vurdering, og retten til spesialpedagogisk hjelp etter § 5-7 må vurderes på et selvstendig grunnlag (Opplæringsloven, 1998, § 5-7).

2.10 Spesialpedagogens rolle i barnehagen

Det er viktig for barn som vekker bekymring at barnet har en voksen i barnehagen som det kan etablere et nært, støttende og trygt forhold til. Det er viktig at det etableres utviklingsfremmende relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen, da et voksen-barn-forhold som er preget av tillit, forståelse og omsorg gjerne vil fremme barns samarbeidsvilje og motivasjon, samt øke deres læring og prestasjoner (Drugli, 2008, s. 72).

Om man ønsker å etablere en positiv relasjon til et barn, så må man være opptatt av barnet som individ. Når man viser interesse for barnets interesser, temperament og personlighet, så viser man at man er opptatt av hvert enkelt barn (Drugli, 2008, s. 75-76).

For å sikre at barn med utfordrende atferd er villig til å samarbeide med voksne og oppføre seg på en måte som er akseptabel i barnehagen, så må man tilrettelegge for dette ved å være bevisst på hvilke rammefaktorer som gjelder. Positivt samspill og positiv atferd fremmes lettest hvis man har et godt fundament i form av gode rutiner, regler og strukturer (Drugli, 2008, s. 86).

3.0 Vitenskapsteori og metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for mitt vitenskapsteoretiske ståsted og den metodiske tilnærmingen i arbeidet rundt dette forskningsprosjektet. Jeg vil så redegjøre for forskningsprosessen ved å beskrive hvordan jeg har forberedt, gjennomført og analysert datainnsamlingen, drøfte forskningens pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet, presentere forskningsetiske vurderinger og betraktninger, samt redegjøre for hvordan personvernregler er ivarettatt.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og metodisk tilnærming

Formålet med dette forskningsprosjektet er å finne ut hvordan spesialpedagogen opplever å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og hvordan det tilrettelegges for inkludering av disse barna i barnehagen. For å kunne gjøre en undersøkelse og få svar på forskningsspørsmål, så trengs en vitenskapelig forskningsmetode som fremgangsmåte. I den samfunnsvitenskapelige metodelæren skiller man mellom kvantitative og kvalitative metoder (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2016, s. 27). Kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall, og baseres på metoder som innebærer at man i mindre grad får tak i informantens perspektiv. Kvalitative metoder søker å gå i dybden og vektlegger betydning, prosesser og meninger, og forskeren må utvikle en relasjon til informanten for å kunne studere virkeligheten slik den fortøner seg for de personer som studeres (Thagaard, 2009, s. 17).

For å få informasjon rundt temaet og problemstillingen, så har jeg valgt en kvalitativ forskningsmetode. Dalen (2011) skriver at en kvalitativ forskningsmetode har som overordnet mål å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til mennesker og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2011, s. 15). I dette forskningsprosjektet ønsket jeg å få tak i informantenes opplevelser, tanker og erfaringer rundt sin spesialpedagogiske rolle og sitt spesialpedagogiske arbeid i barnehagen – forskningen har derfor et fenomenologisk perspektiv og vitenskapssyn.

3.1.1 Den kvalitative forskningsmetoden

Den kvalitative forskningsmetoden er basert på en helhetsforståelse av virkeligheten, og er preget av betydelig følsomhet overfor konteksten som den gjennomføres i (Tjora, 2020, s. 15). Det er forskning som er basert på et subjekt-subjekt-forhold, noe som kan gjøre forskningen spennende og intens, men samtidig gi utfordringer når det kommer til relasjonen mellom meg som forsker og informanten, samt eventuell påvirkning av forskningsprosessen. Forholdet jeg som forsker har til informanten kan ha betydning for funnene i forskningen, og dette måtte jeg være bevisst på da jeg samlet inn, analyserte og tolket datamaterialet (Thagaard, 2009, s. 19).

En konsekvens av den nære kontakten og den kvalitative forskningens prinsipp om et gjensidig påvirkningsforhold mellom meg som forsker og informanten, er at jeg som forsker bør være tydelig når det kommer til betingelsene som preger forskningsprosessen. Som forsker vil jeg kunne tolke de ulike prosessene som kommer frem i lys av konteksten de fremstår i – dataene kan fortolkes. Etske dilemma i den kvalitative forskningsmetoden er at det er vanskelig å redegjøre for gjensidig påvirkningsforhold mellom meg som forsker og informanten, samt å ivareta informantens anonymitet når prosessene som er knyttet til datainnsamlingen skal beskrives (Thagaard, 2009, s. 19).

3.1.2 Det fenomenologiske perspektivet

Det fenomenologiske perspektivet tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen, og er ute etter å oppnå en forståelse av en dypere mening i informantens erfaringer og opplevelser. Sentralt innen fenomenologien er å forstå fenomener på grunnlag av informantens perspektiv, og å beskrive omverdenen sånn som den erfares og oppleves av informanten. Fenomenologien bygger på en underliggende antakelse om at realiteten er slik mennesker oppfatter at den er (Thagaard, 2009, s. 38).

Martinsen (1996) beskriver fenomenologi som kjærlig forskning, da tilnærmingen vektlegger informantens opplevelse av egen situasjon og forskeren engasjerer seg ved å være trofast mot informantens ståsted. Jeg som forsker kan sette ord på informantens erfaringer og opplevelser

ved å leve meg inn i informantens situasjon og ved å bruke et språk som formidler konkrete erfaringer og opplevelser. Forskingen kan dermed være med på å bidra til at kunnskap som er basert på informantens erfaringer og opplevelser blir mer synlig og eksplisitt (Martinsen 1991 i Thagaard, 2009, s. 38-39)

3.2 Det kvalitative forskningsintervjuet

For å samle empiri og få en forståelse av informantens opplevelser, tanker og erfaringer, så valgte jeg å bruke intervju som metode. Jeg ønsket å få innsikt i informantens meninger og følelser, samt å gå i dybden på temaet sosioemosjonelle utfordringer. «Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonens side» (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 21), og et mål er å få frem betydningen av deres erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 21).

3.2.1 Dybdeintervju

I dette forskningsprosjektet har jeg valgt å bruke et semistrukturert intervju – dybdeintervju. Målet med et dybdeintervju er å skape en situasjon der man kan ha en relativt fri samtale som tar for seg spesifikke temaer jeg som forsker har bestemt på forhånd. I et dybdeintervju er det meningen å få informanten til å reflektere over sine egne erfaringer, tanker, opplevelser og meninger knyttet til det aktuelle temaet for forskningen. For å tilrettelegge for dette er det hensiktsmessig å sette av god tid og skape en avslappet stemning der intervjuet finner sted (Tjora, 2020, 113) – se **3.6 Gjennomføring av intervjuene** for en nærmere beskrivelse av hvordan intervjuene ble gjennomført.

Dybdeintervju som metode er basert på et fenomenologisk perspektiv, der jeg som forsker ønsker å forstå informantens opplevelser, samt hvordan informanten reflekterer over dette (Spradley 1979 i Tjora, 2020, s. 114). Dybdeintervjuer brukes når jeg som forsker ønsker å studere informantens meninger, holdninger og erfaringer – der jeg som forsker er ute etter

livsverdenen til informanten eller å se verden fra informantens ståsted (Kvale 1997 i Tjora, 2020, s. 114).

3.3 Intervjuguide

For å strukturere intervjuene, så er det hensiktsmessig å bruke intervjuguide – både for å få struktur i selve intervjusituasjonen og for å forberede informanten på det jeg ønsket å spørre om og finne svar på (Tjora, 2020, s. 153). I starten av intervjuguiden valgte jeg å skrive formålet med forskningsprosjektet, presentere temaet og problemstillingen, samt gi informanten informasjon om lydopptak, transkribering, samtykke og behandling av personopplysninger. Intervjuguiden ligger vedlagt – se *Vedlegg 1*.

3.3.1 Dybdeintervjuets tre faser

Et dybdeintervju kan formes på mange ulike måter, men ofte går det igjennom tre faser; oppvarming, refleksjon og avrundning (Tjora, 2012, s. 112). I intervjuguiden for dette forskningsprosjektet, så tok jeg utgangspunkt i disse tre fasene, og laget tre hovedoverskrifter; bakgrunnsinformasjon, hovedspørsmål og avslutning.

I starten av intervjuet ønsket jeg å få bakgrunnsinformasjon om informanten ved å stille oppvarmingsspørsmål. Oppvarmingsspørsmålene var enkle og konkrete spørsmål, og spurte etter utdanning, yrkeserfaring og hvor lenge informanten har jobbet som spesialpedagog i barnehagen. I ettertid skulle jeg ønske at jeg også spurte om informantens alder, så det måtte jeg spørre om i en egen e-post etter intervjuet.

Etter oppvarmingsspørsmålene kom refleksjonsspørsmålene, som skal danne selve kjernen i intervjuet, og som er spørsmål som gjerne er delt inn i ulike temaer (Tjora, 2012, s. 113). Det var i denne delen av intervjuet jeg ønsket at det meste av refleksjonen skulle foregå, og der jeg stilte de store og dype spørsmålene rundt sosioemosjonelle utfordringer, spesialpedagogens rolle i barnehagen, utfordrende atferd og samarbeid.

Til slutt i intervjuguiden kom avslutningen og avrundingsspørsmålene. Her stilte jeg spørsmål om informanten avslutningsvis kunne prøve å oppsummere det viktigste fra intervjuet, samt om informanten hadde noe mer å tilføye før vi avsluttet. Deretter forklarte jeg til informanten hvordan prosessen kom til å bli videre, samt hva som kom til å skje med dataene som var innsamlet og hvordan informanten kom til å få tilbakemeldinger. Jeg takket også informanten for deltakelsen og spurte om det var greit at jeg sendte eventuelle tilleggsspørsmål og oppfølgingsspørsmål per e-post – noe alle informantene sa var greit. Avrundingsspørsmålene skal gjerne lede oppmerksomheten bort fra refleksjonsnivået av spørsmålene i refleksjonsdelen, og skal være med på å normalisere situasjonen mellom informanten og meg som forsker (Tjora, 2012, s. 113).

I dybdeintervju brukes gjerne åpne spørsmål, noe som gir informanten muligheten til å gå i dybden der informanten har mye å fortelle. I intervjusituasjonen vil man også tillate digresjoner fra informantens side, og man kan dermed komme inn på temaer som intervjueren nødvendigvis ikke hadde tenkt ut på forhånd, men som kan vise seg å ha en viktig betydning for informanten og det videre arbeidet i dataanalysen (Tjora, 2020, 113-114).

For at informanten skulle ha muligheten til å forberede seg, så valgte jeg å sende intervjuguiden per e-post i god tid før intervjuet. Jeg ønsket å sende intervjuguiden fordi jeg ønsket å trygge informanten mest mulig, samt for å sikre at jeg fikk svar på det jeg spurte om ved at informanten fikk muligheten til å reflektere over spørsmålene på forhånd.

3.4 Utvalg

Informantene til forskningsprosjektet er med utgangspunkt i det problemstillingen spør etter strategisk utvalgt, da jeg ønsket informanter som kunne uttale seg faglig og reflektert rundt de aktuelle temaene. Jeg ønsket i utgangspunktet at informanten har erfaring når det kommer til å jobbe som spesialpedagog i barnehagen, har erfaring og kunnskap om barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, samt har utdanning innen spesialpedagogikk.

Jeg hadde også et krav til utvalget når det kom til hvordan spesialpedagogen faktisk jobber i barnehagen. Jeg ønsket å intervju spesialpedagoger som så å si alltid er på avdeling, og ikke

spesialpedagoger som er på avdeling bare av og til. Jeg ønsket å snakke med spesialpedagoger som jobber fast i barnehagen, som er med som en del av personalgruppa i løpet av hele dagen og som er integrerte i fellesskapet. Dette var krav jeg hadde til spesialpedagogen fordi jeg faglig og personlig ser på dette som mest ideelt når det kommer til dagens barnehager – at det er minst én spesialpedagog på huset til enhver tid.

Når det kommer til utvalgsstørrelse, så ønsket jeg å finne tre informanter fra tre forskjellige barnehager. Jeg fant det hensiktsmessig å ha tre informanter, da antallet informanter ikke bør være for stort med tanke på gjennomføring og bearbeiding av datamaterialet som blir samlet inn, men samtidig være stort nok til at jeg har tilstrekkelig med datamateriale for analyse og tolkning (Dalen, 2011, s. 45). Når jeg jobber kvalitativt, så forsøker jeg å få mye informasjon om et begrenset antall informanter (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 114).

Når det kommer til kravene jeg hadde til utvalget når det kom til hvordan spesialpedagogen faktisk jobber i barnehagen, så viste det seg å bli mer utfordrende å finne slike spesialpedagoger enn det jeg hadde forventet. For å finne informanter tok jeg kontakt med hele 14 barnehager og ett PPT-kontor i nærområdet per e-post – se e-posten i *Vedlegg 2*. Jeg valgte å kontakte barnehager og PPT-kontoret i nærområdet på grunn av at jeg ikke hadde anledning til å reise langt for å gjennomføre intervjuene. I e-posten presenterte jeg meg selv, forklarte at jeg var på utkikk etter aktuelle informanter til et forskningsprosjekt som skulle resultere i en masteroppgave, presenterte hvilke tema og hvilket formål forskningsprosjektet hadde, samt hvilke spesialpedagoger jeg var ute etter å finne. De fleste av barnehagene svarte at de ikke hadde spesialpedagoger som jobbet på denne måten, noen av barnehagene fikk jeg ikke svar av i det hele tatt og noen barnehager kom med tips om andre barnehager jeg kunne kontakte.

Til slutt, så kom jeg frem til tre aktuelle spesialpedagoger som jeg sendte en forespørsel til om å delta – se e-posten i *Vedlegg 3*. I e-posten til spesialpedagogene la jeg også ved intervju-guiden, samt et forklarende informasjonsskriv med samtykkeerklæring – se informasjonsskriv med samtykkeerklæring i *Vedlegg 4*. De tre spesialpedagogene jeg tok kontakt med takket heldigvis ja til å delta.

3.5 Presentasjon av informantene

Informantene for denne masteroppgaven er tre kvinner fra tre forskjellige barnehager, som alle tre har lang yrkeserfaring. To av kvinnene jobber i store barnehager, og begge er fast ansatt som spesialpedagog, mens én av kvinnene er fast ansatt som spesialpedagog på en liten skole – etter mange års fartstid i barnehage som barnehagelærer og pedagogisk leder. At én av kvinnene jobber i skolen velger jeg å se på som en fordel, da erfaring og kunnskap fra skolen også kan komme min masteroppgave til gode.

Jeg valgte å gi informantene fiktive navn for å gjøre masteroppgaven mer personlig og enklere å lese. For å gi leseren et bilde av hvem informantene er, så presenterer jeg hver enkelt informant og informantens omtrentlige alder, samt noe av utdannelsesforløpet og yrkeserfaringen.

3.5.1 Dagny

Første informant valgte jeg å kalle Dagny. Dagny er i 40-årene, var ferdig utdannet barnehagelærer på 1990-tallet, og har videreutdanning innen spesialpedagogikk. Som nyutdannet startet Dagny å jobbe i skolen. Etter å ha jobbet i skolen i 9 år, så begynte hun å jobbe i barnehage. For 3 år siden begynte hun å jobbe som spesialpedagog. Som spesialpedagog hører hun til på hele huset, og er derfor innom flere avdelinger i løpet av barnehagedagen. Dagny jobber i en stor barnehage og er ikke en del av grunnbemanningen.

3.5.2 Eldbjørg

Andre informant valgte jeg å kalle Eldbjørg. Eldbjørg er i 50-årene, var ferdig utdannet barnehagelærer på 1990-tallet, og har videreutdanning innen spesialpedagogikk. Eldbjørg har jobbet i både privat og kommunal barnehage, og har det meste av årene vært pedagogisk leder. Fra 2020 begynte hun å jobbe som spesialpedagog ved en liten skole. Eldbjørg var aldri ansatt som spesialpedagog i barnehagen, men sier at hun jobbet som det ved at hun tenkte som en spesialpedagog, samt at målet alltid var inkludering og å gjøre det spesialpedagogiske allmenn-

pedagogisk. Eldbjørg var en del av grunnbemanningen i barnehagen, og er usikker på om hun skal tilbake til barnehagen igjen.

3.5.3 Inger

Tredje informant valgte jeg å kalle Inger. Inger er i 40-årene og har jobbet i barnehage siden 1990-tallet. Inger har jobbet både som barnehagelærer og pedagogisk leder, men fikk jobb som spesialpedagog etter endt videreutdanning innen spesialpedagogikk. Inger har jobbet som spesialpedagog i 7 år, og har dermed lengst fartstid som spesialpedagog av informantene. Som spesialpedagog hører hun til på hele huset, men er for tiden kun innom noen få avdelinger. Inger jobber i en stor barnehage og er ikke en del av grunnbemanningen.

3.5.4 Anonymisering og bruk av personopplysninger

For å ivareta anonymiteten til informantene, så valgte jeg å gi informantene fiktive navn som ikke kan kobles til informantens egentlige navn, samt endre eller holde tilbake på visse opplysninger som kan føre til at informanten kan bli gjenkjent. Ifølge forvaltningsloven, så er all informasjon som kan tilbakeføres til enkeltpersoner taushetsbelagt. Funn og resultater for forskningsprosjekter som inneholder personopplysninger skal formidles i anonymisert form, og det må ikke formidles informasjon som kan tilbakeføres til enkeltpersoner (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 91).

I dette forskningsprosjektet ble informantens opplysninger behandlet basert på informantens samtykke, da personopplysningsloven stiller krav til dette (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 91). Samtykket ble gitt skriftlig ved at informanten fylte ut en samtykkeerklæring. Informantene har rett til innsyn i hvilke opplysninger som blir behandlet om seg selv, å få utlevert en kopi av opplysningene som blir behandlet, å få rettet opplysninger om seg selv som er feil eller misvisende, å få slettet personopplysninger om seg selv, samt å sende klage til Data-tilsynet om behandlingen av sine personopplysninger.

3.6 Gjennomføring av intervjuene

«Dybdeintervju betraktes som intervjuer som skjer ansikt til ansikt mellom informant og intervjuer» (Tjora, 2020, s. 169). Jeg ønsket helst å gjennomføre intervjuene på informantens arbeidsplass, så langt det lot seg gjøre. Dette for å gjøre det enklere for informanten å delta, samt at informanten fikk muligheten til å gjennomføre intervjuet i arbeidstiden sin fremfor at det skulle gå på bekostning av informantens fritid. I tillegg så jeg på det som en fordel at informanten hadde muligheten til å være på et kjent sted der informanten følte seg trygg og komfortabel – gjerne på sitt eget kontor eller pauserom på arbeidsplassen.

Jeg og informantene avtalte når og hvor intervjuene skulle finne sted per e-post. Intervjuene ble gjennomført i et lite grupperom i en barnehage, på et større pauserom i en barnehage og over Microsoft Teams på grunn av sykdom og vanskeligheter med å møtes fysisk. Et av intervjuene tok rundt 1 time og to av intervjuene tok rundt 1 time og 30 minutter.

Da jeg møtte informantene, så presenterte jeg meg selv før vi småpratet om forskningsprosjektet og forskningsprosjektets tema. Informantene fikk utlevert informasjonsskrivet med samtykkeerklæringen, og skrev deretter under på sistnevnte. Jeg spurte informantene om hvordan de ønsket at intervjuet skulle foregå – om de ønsket at jeg skulle stille spørsmålene etter tur og orden, eller om de ønsket å snakke helt fritt. Alle tre informantene ønsket at jeg skulle stille spørsmålene underveis i intervjuet. Til tross for dette, så endte hvert intervju med at informanten fortalte og leste opp spørsmålene høyt selv, da de ble både ivrige og engasjerte. Jeg kom med oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuene. Etter endt intervju småpratet vi, før jeg takket for deltakelsen og forklarte hvordan prosessen ble videre med transkribering, analysering og skriving av masteroppgaven.

3.7 Lydopptak og transkribering

For at ingen informasjon skulle gå tapt, så tok jeg lydopptak av intervjuene. Å ta lydopptak av intervjuene gir meg som forsker en visshet om at jeg får med meg det som blir sagt, mens jeg i intervjusituasjonen kan konsentrere meg mer om informanten som snakker, sørge for god

kommunikasjon og flyt i intervjuet, samt be om utdyping og konkretisering der jeg føler at det trengs (Tjora, 2020, s. 166). Lydopptakene ble tatt opp med mobilappen Nettskjema-diktafon. Diktafon-appen krypterer lydopptakene umiddelbart på telefonen og sender de videre til Nettskjema. Jeg må logge inn på Nettskjema for å kunne spille av og høre på lydopptakene. Lydopptakene ble slettet med det samme transkriberingen av intervjuene var gjennomført.

Siden jeg tok lydopptak av intervjuene, så måtte forskningsprosjektet meldes til NSD ved å fylle ut et meldeskjema – se meldeskjemaet i *Vedlegg 5*. Hvis man skal samle inn og behandle personopplysninger i forbindelse med et forskningsprosjekt, så må man vurdere om disse er meldepliktige (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 88). Personopplysninger er enhver opplysning som kan knyttes til en person, og som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner. Stemme på lydopptak regnes også som en personopplysning. Når forskningen omhandler personopplysninger, så må forskeren informere og innhente samtykke fra de som skal delta i forskningsprosjektet. Dette kan gjøres med et informasjonsskriv med samtykkeerklæring – noe jeg gjorde (Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi, 2016, s. 12-16). Jeg fylte ut meldeskjemaet og sendte det inn den 24. november 2021. I meldeskjemaet la jeg ved et informasjonsskriv med samtykkeerklæring, intervjuguiden som jeg brukte under intervjuene, samt prosjektbeskrivelsen til forskningsprosjektet – se prosjektbeskrivelsen i *Vedlegg 6*. Allerede den 30. november 2021 var meldeskjemaet ferdig vurdert og godkjent med en skriftlig tilbakemelding, og behandlingen kunne dermed starte – se godkjennelse fra NSD i *Vedlegg 7*.

Ved bruk av dybdeintervjuer, så er det anbefalt å utføre en fullstendig transkribering av materialet i etterkant. Kvale (1997) påpeker at det ikke finnes noen objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form, og at det er anbefalt å vurdere hvordan man skal gjøre transkriberingen ut ifra hva som er nyttig i den konkrete situasjonen. Det vil ofte lønne seg å være litt mer detaljert når man transkriberer enn det man tror er nødvendig. Nøling, ansiktsuttrykk og informantens kroppsspråk kan være nyttig å notere seg, uansett om man som forsker tror at det kan ha noen betydning for analysen eller ikke (Tjora, 2020, s. 173-174).

Jeg valgte å transkribere intervjuene selv, og transkriberte innen kort tid etter at intervjuene var gjennomført. Dette var noe jeg bevisst valgte å gjøre for å bli godt kjent med datamaterialet og allerede under transkriberingen kunne starte analyseringsprosessen. Det å transkribere rundt fire timer med lydopptak var krevende, men samtidig svært nyttig med tanke på at jeg fikk høre

intervjuene flere ganger, spille av visse deler igjen og igjen, samt kunne fange opp ting jeg personlig og faglig fant interessant og aktuelt for temaet i forskningsprosjektet.

3.8 Analyseprosessen

Analyseprosessen startet allerede under intervjufasen, når jeg som intervjuer iakttok og observerte underveis i prosessen, og fortsatte i bearbeidingen og fremstillingen av det innsamlede materialet (Dalen, 2011, s. 56). Jeg leste høyt igjennom transkriberingene flere ganger før jeg begynte å kode datamaterialet. Å kode datamateriale innebærer at man betegner utsnitt av data med begreper som gir uttrykk for meningsinnholdet i teksten (Thagaard, 2009, 150). Med problemstillingen i bakhodet startet jeg kodingen ved å markere med markeringstusj på de utskrevne transkriberingene, samt ved å skrive ned stikkord og korte setninger for hånd på A4-ark – ett ark per intervju. Deretter gikk jeg igjennom stikkordene og setningene flere ganger, og begynte å trekke ut det som var felles for intervjuene og det som klart skilte seg ut.

Jeg kom frem til disse fire kategoriene:

1. Sosioemosjonelle utfordringer i barnehagen
2. Den viktige voksen-barn-relasjonen
3. Tilrettelegging for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer
4. Samarbeid for barnets beste

Analyseprosessen var svært krevende, både når det kom til tidsbruk, tålmodighet og energi. Det å analysere tre transkriberte intervjuer som til sammen er på rundt 20.000 ord var vanskelig. Det var vanskelig å velge ut hva som var viktigst å få med, hva jeg skulle fokusere på og hva jeg rett og slett ikke hadde plass til, til tross for at det hadde vært aktuelt å ta med. For å finne frem til de fire kategoriene var kodingsprosessen og å bruke elimineringsmetoden nyttig. Alt i alt – en svært krevende prosess, men samtidig svært lærerik, givende og interessant!

3.9 Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet

Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet benyttes ofte som kriterier og indikatorer på kvalitet i kvalitativ forskning (Tjora, 2020, s. 231). Pålitelighet handler om intern logikk gjennom hele forskningsprosjektet, mens gyldighet handler om en logisk sammenheng mellom prosjektets utforming og funn, samt de spørsmål man søker å finne svar på. Generaliserbarhet er knyttet til forskningens gyldighetsområde utover det som faktisk er undersøkt (Tjora, 2012, s. 202).

I dette forskningsprosjektet brukte jeg det kvalitative intervjuet som forskningsmetode, og både jeg som forsker og informantene kan påvirke intervjuene. Det er derfor vanskelig å forsikre seg om at forskningen har høy pålitelighet. Påliteligheten knytter seg til hvilke data som brukes, hvordan dataene samles inn og hvordan dataene bearbeides (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 231). For å styrke påliteligheten kan jeg som forsker gi leseren en inngående beskrivelse av konteksten, og en åpen og detaljert fremstilling av fremgangsmåten under hele forskningsprosessen (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 232). I dette metodekapittelet har jeg beskrevet vitenskapsteoretisk ståsted, begrunnet valg av metode, beskrevet utvalget, utarbeidet en intervjuguide, samt beskrevet hvordan jeg gjennomførte intervjuene. Jeg har også beskrevet hvordan jeg jobbet i analyseprosessen. Hvorvidt jeg klarer å skille mellom informantenes utsagn og egne fortolkninger i drøftingsdelen vil være med på å avgjøre om leseren finner resultatene i forskningsprosjektet som pålitelig (Thagaard, 2009, 201).

Gyldighet knyttes til spørsmålet om de svarene jeg finner i min forskning, faktisk er svar på de spørsmål jeg forsøker å stille (Tjora, 2012, s. 206). Jeg som forsker bør være kritisk med tanke på egne tolkninger, og det er derfor viktig at jeg som forsker tydeliggjør grunnlaget for tolkningene, ved å redegjøre for hvordan analysen gir grunnlag for tolkningene. Det handler om å redegjøre for fremgangsmåtene og relasjonene til feltet jeg forsker på og hvilken rolle jeg som forsker har (Thagaard, 2009, s. 201).

Vi kan styrke gyldigheten ved å tydeliggjøre hvordan vi praktiserer forskningen ut ifra spørsmålene vi stiller, og hvordan disse spørsmålene formes med utgangspunkt i temaer vi vil utforske og etablert kunnskap om disse i relevant forskning. Ved å redegjøre for de valg vi tar for eksempel når det gjelder datagenereringsmetoder og teoretiske innspill til analysen, inviterer

vi leseren til kritisk å ta stilling til forskningens relevans og presisjon (Tjora, 2020, s. 234).

Når det kommer til forskerrollen, så vil jeg som forsker ha ett eller annet engasjement i temaet det forskes på innenfor all type samfunnsforskning. Mitt engasjement innen tematikken kan da kunne betraktes som støy i prosjektet ved at det kan påvirke resultatene. Selv om mitt engasjement kan betraktes som støy, så er det i hovedsak en helt nødvendig ressurs. Det er derfor viktig å redegjøre for egen posisjon og forklare hvordan eget personlige engasjement kan komme til å prege forskningsprosjektet (Tjora, 2020, s. 235).

For å styrke forskningsprosjektets pålitelighet og gyldighet, så kan det være viktig å reflektere over egen forskerrolle (Tjora, 2020, s. 235). Som forsker er jeg interessert og engasjert i temaet, og er delaktig både i utforming av tema og problemstilling, i utvalget av informanter, i utformingen av intervjuguide, i intervjusituasjonen og i hvordan jeg presenterer, analyserer og drøfter funnene. Jeg har bevisst valgt spesialpedagoger som informanter, da jeg ønsket å studere deres kunnskap, opplevelser og erfaringer når det kommer til barn som strever med sosio-emosjonelle utfordringer i barnehagen. Som pedagogisk leder i barnehagen har jeg selv kunnskap, opplevelser og erfaringer med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så jeg er selv berørt av det problemstillingen spør etter. Med utgangspunkt i dette, så har jeg laget en intervjuguide som stiller åpne spørsmål for å få frem informantens kunnskap, opplevelser og erfaringer. Jeg ønsket ikke på noen som helst måte å lede informanten på et visst spor eller prøve å påvirke informanten. Det var derfor viktig for meg i dette forskningsprosjektet at informantens kunnskap, opplevelser og erfaringer var i fokus når jeg presenterte, analyserte og drøftet funnene, og at jeg var bevisst min rolle som forsker.

Dersom resultatene i en intervjustudie vurderes som å være pålitelig og gyldig, så gjenstår spørsmålet om resultatene primært er av lokal interesse eller om resultatene kan overføres til andre intervjupersoner og situasjoner, samt hvorvidt funnene er generaliserbare. En vanlig innvending mot intervjuforskning er at det er for få intervjupersoner til at resultatene kan generaliseres (Kvale & Brinkmann, 2010, s. 264-265). I dette forskningsprosjektet er utvalget for lite til at funnene kan generaliseres.

3.10 Etske vurderinger og betraktninger

Det stilles krav om at vitenskapelig forskning må underordne seg etiske prinsipper og juridiske retningslinjer. Etikk dreier seg om forholdet mellom mennesker, samt prinsipper, regler og retningslinjer for vurdering av om handlinger er riktige eller gale. Etikk dreier seg om hva man kan og ikke kan gjøre mot hverandre. Slike prinsipper, regler og retningslinjer gjelder for all forskningsvirksomhet, som for all annen virksomhet i samfunnet. All virksomhet som får konsekvenser for andre mennesker, må bedømmes ut ifra etiske standarder. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, også kalt NESH, har vedtatt de forskningsetiske retningslinjene. Det er særlig tre hensyn jeg som forsker må tenke igjennom; informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv, samt forskerens ansvar for å unngå skade (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 83-85).

Det finnes flere etiske vurderinger og betraktninger jeg som forsker bør ta hensyn til i en forskningssituasjon. All vitenskapelig virksomhet krever at forskeren tar hensyn til etiske prinsipper som gjelder internt i forskningsmiljøer så vel som i forhold til omgivelsene. Etske regler som er knyttet til forhold mellom forskere, krever at forskeren utviser nøyaktighet og redelighet i presentasjonen av forskningsresultater og i vurderingen av andre forskeres arbeid (Thagaard, 2009, s. 23-24).

3.10.1 Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi

Informanten som spørres om å delta, som deltar eller som har deltatt tidligere i en undersøkelse, skal selv kunne bestemme over sin deltakelse i forskningsprosjektet. Informanten skal gi uttrykkelig informert og frivillig samtykke til å delta, og skal til enhver tid kunne trekke seg uten noen form for negative konsekvenser eller ubehag (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 85-86). I dette forskningsprosjektet skrev jeg et informasjonsskriv med samtykkeerklæring. I informasjonsskrivet med samtykkeerklæringen står det informasjon om forskningsprosjektet, hvordan personopplysninger kom til å bli behandlet, hva det ville innebære for deltakerne å delta, at det er helt frivillig å delta, og at det når som helst i prosessen var mulig å

trekke seg, uten å måtte oppgi noen grunn. Det ble også opplyst om at alle personopplysninger vil bli slettet dersom man senere ønsket å trekke seg, og at det ikke ville ha noen negative konsekvenser for informanten. Informanten hadde dermed rett til selvbestemmelse og autonomi.

3.10.2 Forskerens plikt til å respektere informantens privatliv

Informanten har rett til å selv bestemme over sitt eget privatliv. Informanten skal ha rett til å nekte forskeren adgang til opplysninger om seg selv, og skal kunne kontrollere hvorvidt informasjonen om dem skal kunne gjøres tilgjengelig for andre. Informanten skal kunne være sikker på at forskeren ivaretar konfidensialitet og ikke bruker opplysningene på en måte som fører til at personer som er med i undersøkelsen kan identifiseres (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 86). I informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen står det at alle personopplysninger blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket, og at man som informant i forskningsprosjektet blir anonymisert og vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av masteroppgaven. Det ble brukt fiktive navn når intervjuet ble transkribert og alt av datamateriale oppbevares sikkert på OneDrive i det personlige hvelv. Det personlige hvelv er beskyttet med identitetsverifikasjon, slik at jeg kan lagre sensitive filer i skyen uten å miste bekvemmeligheten ved å ha tilgang fra hvor som helst. Da jeg møtte informantene til intervju spurte jeg om det fortsatt var greit at jeg tok lydopptak, og forklarte dem hvordan mobilappen Nettskjema-diktafon fungerte. Lydopptakene ble slettet med det samme intervjuene var ferdig transkriberte. Informantenes privatliv ble, og blir fortsatt, respektert.

3.10.3 Forskerens ansvar for å unngå skade

Det må vurderes om datamaterialet kan berøre sårbare og følsomme områder som det kan være vanskelig å bearbeide og komme seg ut av igjen. Informantene som deltar i undersøkelsen skal utsettes for minst mulig belastning (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 86). Informantene ble intervjuet rundt temaet sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barna i barnehagen. Dette er en sårbar gruppe med barn, og det kan være at informantene har erfaringer

eller opplevelser som berører dem. Her var det viktig at jeg som forsker stilte godt forberedt og forble i min rolle som forsker, samt at jeg var nøye og gjorde ting ordentlig under intervjuene, i analyseprosessen og i etterarbeidet. Med tanke på sårbarheten rundt temaet, så er det også viktig at informantene ikke blir gjenkjent etter publikasjonen av masteroppgaven, noe jeg er svært påpasselig med når det kommer til bruken av fiktive navn og ved å endre eller holde tilbake på informasjon om informantene.

3.11 Feilkilder

I et forskningsprosjekt, så er det viktig som forsker å være bevisst på at det kan forekomme eventuelle feilkilder som kan være med på å påvirke resultatet. I dette forskningsprosjektet er det flere faktorer som kan ha en innvirkning – det kan være selve intervjuet, intervjuguiden, relasjonen til informantene og transkriberingen.

Når det kommer til intervjuet og intervjuguiden, så kan både gjennomføringen av intervjuet og spørsmålene i intervjuguiden inneholde momenter som er med på å påvirke resultatet. Det at jeg som forsker og informanten satt ansikt til ansikt kan også ha en påvirkningskraft, da både ansiktsuttrykk, kroppsspråk og stemmeleie, samt stemningen i rommet, kan ha en betydning for intervjusituasjonen. En intervjusituasjon er heller ikke nødvendigvis noe informanten er i så alt for ofte, så det kan jo også virke inn at informanten er i en uvant situasjon.

At informanten fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd kan også være med på å påvirke resultatet, da informanten kanskje ikke reflekterer rundt spørsmålene på samme måte som om informanten ikke hadde sett spørsmålene før og hatt muligheten til å forberede seg. Om informanten ikke hadde fått tilsendt intervjuguiden på forhånd, så hadde jeg kanskje fått mer spontane refleksjoner, da informanten ikke hadde fått like lang tid på å tenke seg om. Til tross for dette, så valgte jeg å sende intervjuguiden på forhånd.

Relasjonen til informanten kan også være en faktor som spiller inn på resultatet. Dersom jeg som forsker og informanten har god kjennskap til hverandre, så kan intervjusituasjonen bli mer avslappet og trygg, og kanskje informanten åpner seg mer. Samtidig kan det kanskje ha en

uheldig påvirkning på refleksjonene til informanten, da informanten kanskje blir mer bevisst det vedkommende tror jeg som forsker er ute etter. Men, dette kan jo også være tilfellet dersom jeg som forsker og informant ikke har kjennskap til hverandre. Målet er uansett at relasjonen til informanten ikke skal ha noen innvirkning på resultatet.

Selve transkriberingen kan også være en mulig feilkilde, da innholdet dessverre kan forandre seg fra muntlig tale til skreven tekst dersom det er ting man ikke får med seg eller får oversatt på en god måte under transkriberingen. Det er derfor viktig at transkriberingen er detaljert nok.

4.0 Funn, analyse og drøfting

For å belyse hvordan spesialpedagogen opplever å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og hvordan det tilrettelegges for inkludering av disse barna i barnehagen, så vil jeg i dette kapitlet presentere funnene jeg har gjort ut ifra intervjuene, samt analysere og drøfte dem i lys av relevant teori og faglitteratur som er presentert under kapittel **2.0 Teori og tematikk**. Funnene vil jeg presentere ved å bruke de fire kategoriene jeg kom frem til i analyseprosessen av datamaterialet; sosioemosjonelle utfordringer i barnehagen, den viktige voksen-barn-relasjonen, tilrettelegging for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer og samarbeid for barnets beste.

4.1 Sosioemosjonelle utfordringer i barnehagen

I analysen av datamaterialet, så fant jeg at alle tre informantene beskriver sosioemosjonelle utfordringer hos barn i barnehagen som stort, omfattende og utfordrende. I denne kategorien vil jeg presentere hvordan informantene opplever å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, hva informantene ser på som utfordrende og hva som er viktig når det kommer til å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer.

4.1.1 Å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer

Sosioemosjonelle utfordringer hos barn omfatter ifølge Haugen (2008) både sosiale og emosjonelle utfordringer, som kan gjøre det vanskelig når det kommer til læring, trivsel og sosiale relasjoner i barnehagen. Sosioemosjonelle utfordringer er nært knyttet til atferd, og rommer både diagnosebaserte og ikke-diagnosebaserte definisjoner og utfordringer (Haugen, 2008, s. 28). Dagny, Eldbjørg og Inger beskriver sosioemosjonelle utfordringer hos barn som stort, omfattende og utfordrende. «Det kan være utfordrende og vanskelig, men det kommer jo an på graden av utfordringene selvsagt. Som regel er disse utfordringene veldig tidkrevende. Man må føle seg litt frem», forteller Inger.

Dagny beskriver også sosioemosjonelle utfordringer som stort og utfordrende. Hun opplever at det er utfordrende i forhold til at barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer ikke har kontroll på seg selv, at hun ikke nødvendigvis vet hva som utløser frustrasjonen hos barnet og at hun ikke alltid klarer å være i forkant. At barnet ikke har selvkontroll, betyr at barnet ikke klarer å styre seg selv, både når det kommer til atferd, tanker og emosjoner (Kvelling, 2010, s. 62). Videre forteller Dagny at etter hvert som hun blir bedre kjent med barnet, så kan hun heller klare å forutse hva som skaper barnets uro, frustrasjon og mangel på selvkontroll. «Før du kommer dit at du blir kjent, så kanskje er det i den fasen der at du opplever at det er mye prøving og feiling da egentlig, og finner ut av hva som faktisk fungerer og ikke fungerer», forklarer hun.

Eldbjørg forteller at sosioemosjonelle utfordringer kan være det aller meste, at det er stort og utfordrende, og at det er viktig å tenke på tilretteleggingen for disse barna. «Barn med sosioemosjonelle utfordringer kan jo påvirke hele barnegruppa, og det er ofte fokus på atferden til barnet, noe som kan gi barnet negativ oppmerksomhet», utdyper hun.

Videre forteller Dagny, Eldbjørg og Inger at det som oppleves som mest utfordrende når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, er når barnet også strever med utfordrende atferd av utagerende karakter. Den vanligste måten å differensiere mellom ulike typer utfordrende atferd er å skille mellom utagerende og innagerende atferd. Utfordrende atferd av utagerende karakter er ifølge Nordahl et al. (2005) handlinger som å bli fort sint, svare tilbake til voksne ved irrettesettelse eller krangling, samt fysiske eller verbale angrep på andre mennesker – noe som kan oppleves provoserende og utfordrende for de voksne i barnehagen, de ulike etatene, hjelpeinstansene og samfunnet (Nordahl et al., 2005, s. 35-36). Dagny kommer med et eksempel der hun kan føle seg maktesløs når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer og utfordrende atferd av utagerende karakter:

Når jeg opplever at jeg ikke mestrer å jobbe med disse barna.. Det er det at jeg ikke kommer i forkant, og når de får sånne utbrudd at du føler at du ikke greier å roe dem ned. At de kan kaste og slå rundt.. de kan rope og skrike..

Dagny forklarer at hun opplever det som frustrerende når hun føler at hun ikke mestrer å jobbe med disse barna. Eldbjørg kommer også med et eksempel der hun opplever at hun ikke mestrer, og forteller at det er viktig at man som spesialpedagog prøver å se bak atferden til barnet og at man som voksen må ta ansvar for å endre sin egen atferd:

Når vi ikke klarer å møte barnet på en rolig og god måte, og når dagene er fylt med brann-slokking og vi ser kun atferden.. Når vi ikke klarer å se bak atferden, eller rett og slett ikke forstår barnet.. Dette kan gjøre at vi ikke møter barnet på en god måte, og kanskje vi møter barnet med hardt mot hardt. Barn med atferdsvansker får nok hakking både hjemme og i barnehagen, så den måten fungerer sjelden. Når dagene er fylt av konflikter med barn og voksne, så er det den voksnes ansvar å endre atferd, først da kan barnet også endre atferd.

Eldbjørg forteller at det er den voksnes ansvar å endre atferd når det kommer til å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. I et omsorgsforhold, så er det ifølge Askland (2011) den voksne som er den ansvarlige parten som er forpliktet til å vise omsorg, og at omsorg ligger i måten man møter andre mennesker på, og måten man handler i forhold til andre mennesker (Askland, 2011, s. 58). Dette underbygger det Eldbjørg forteller når hun sier at det er den voksnes ansvar å endre atferd når dagene er fylt av konflikter, når man ikke klarer å møte barnet på en rolig og god måte, og når man kun ser atferden til barnet. Den voksne er nødt til å gå i seg selv og ta ansvar for egen atferd for å kunne hjelpe barnet.

4.1.2 Å identifisere barnets egentlige behov

Eldbjørg trekker frem at man må se bak barnets atferd og forsøke å identifisere barnets egentlige behov når hun forteller om å oppleve mestring ved å jobbe med barn som strever med sosio-emosjonelle utfordringer. I rammeplanen (2017) står det at barnehagen skal gi barna en opplevelse av å bli sett, forstått og respektert, og at barna skal få den støtten og hjelpen de har behov for (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19).

Inger forteller at det er viktigst med tryggheten og tilliten til barnet før man setter inn tiltak når man ikke vet hvorfor barnet har sosioemosjonelle utfordringer:

Jeg føler at når man holder på med sosioemosjonelle utfordringer og i utgangspunktet ikke vet helt grunnen til dette, så er det en tyngre vei å gå i forhold til å melde opp til PP-tjenesten og det. Man må ha bein i nesen for å hjelpe disse barna. Er det en diagnose i bunnen, er alt så mye enklere – ingen tvil om det en gang. Det står det jo om i bøkene også. Jeg jobber med en gutt som har Downs syndrom, og der står alt klart etter fødsel.

Inger understreker at hun synes det er vanskeligere å jobbe med barn som strever med sosio-emosjonelle utfordringer uten diagnose enn med. «Jeg synes det er veldig vanskelig med de barna som utfordrer meg sosioemosjonelt eller at det er et utgangspunkt for en diagnose. Du vet liksom ikke hvor du famler hen når barna er så små, men det er noe der», utdyper hun. Som spesialpedagog jobber Inger mye med barn som allerede har diagnoser eller som er på vei til å bli utredet for å få en diagnose. Hun forteller:

Jeg jobber jo kun med diagnoser egentlig, eller forløpet. Og ofte er det sammensatt. Man har en hoveddiagnose, og så har man alt mulig annet i tillegg. Da må man ta et valg på hvor man skal legge fokuset, gjerne i samarbeid med PPT og foreldrene. Da prioriteres ofte det sosiale og inkludering. Så, likevel om primærutfordringen er noe annet, så kommer gjerne den sosiale kompetansen som en sekundærvanske.

Inger kommer også med et eksempel om et barn som ikke hadde noen diagnose eller noe fra PP-tjenesten, men som likevel fikk fem timer fordi han ifølge henne var veldig utagerende: «Han visste rett og slett ikke hvordan han skulle oppføre seg, fordi at.. der mente vi da at miljøet lå veldig hjemme.. og han kom kanskje litt skjevt ut i starten også fra da han var liten». Videre forklarer Inger at foreldrene til denne gutten hadde samlivsbrudd ganske tidlig i livet hans, og at spesielt mor snakket svært nedsettende og stygt om og til far. Inger forteller videre:

Og det gjorde hun over hodet på barnet. Og hun brydde seg ikke om barnet i noen stor grad. Det var en sak det der skjønner du. Med flere instanser. Og da viste det seg at.. han trengte ikke spesialpedagogisk hjelp til slutt.. for han fungerer veldig bra på skolen nå (...) Men stort sett, når det er veldig utfordrende og utagerende atferd, så synes jeg at det som regel er forbundet med en diagnose. Og da synes jeg det må være spesialpedagogisk hjelp. For å hjelpe disse barna på best mulig måte, for ellers så er det ikke noe ressurser å ta av i barnehagen, hvis det ikke skrives. Det er bare sånn det er da.

Eldbjørg, som var den som understreket viktigheten av å identifisere barnets egentlige behov for å kunne hjelpe barnet på en god måte, forteller at det er viktig å finne primærårsaken til utfordringene. «Det kan være systemet som har utfordringer, barnet kan ha utfordringer hjemme eller hatt vonde opplevelser. Det kan også ligge i barnet selv», forklarer hun. «Er det bare atferden vi ser, så jobber vi med brannslukking, altså sekundærvansken. For å hjelpe barnet må vi jobbe med primærvansken», utdyper hun.

Eldbjørg forteller også, som nevnt tidligere, at man må se bak atferden for å prøve og forstå barnet. Eldbjørg kommer med et eksempel om en gutt som fra da han begynte i barnehagen var veldig impulsiv, og gikk til fysisk angrep på de andre barna. Han hadde også forsinket språkutvikling. Eldbjørg fulgte denne gutten fra barnehagen og over i skolen, og utfordringene fortsatte også der. «Han ble etter hvert oppmeldt til BUP på grunn av sine utfordringer. De kom og observerte gutten en hel dag», forteller hun.

Ifølge Haugen (2008), så strever barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer ofte med andre utfordringer i tillegg – dette kalles komorbiditet (Haugen, 2008, s. 29-30). Det å ha forsinket språkutvikling, som gutten i Eldbjørgs eksempel, er en utfordring som er vanlig å ha i tillegg til de sosioemosjonelle utfordringene. Barn med store språklige utfordringer kan ofte komme i situasjoner der det føler at det ikke strekker til og at ting blir utfordrende og vanskelig, da det har utfordringer når det kommer til å uttrykke seg språklig, forstå andre og gjøre seg forstått (Haugen, 2008, s. 29-30). Eldbjørg forteller videre:

På våren i 1. klasse ble han diagnostisert med ADHD, og startet på høsten med ADHD-medisin. I dag er gutten en helt annen gutt. Han har fortsatt sine utfordringer med konsentrasjonen og motivasjon for læring, men forutsetningen for å lære har endret seg, det sosiale fungerer bedre, og han er i startgropa når det gjelder å lære å lese.

Å identifisere barnets egentlige behov og prøve å finne årsaken til at barn strever med sosioemosjonelle utfordringer, kan være vanskelig. Det er nesten aldri kun én bestemt årsak til at barn utvikler utfordrende atferd, da den oppstår som følge av et gjensidig samspill mellom kjennetegn ved barnet og det miljøet barnet befinner seg i over tid (Drugli, 2008, s. 43). Dagny forteller at både genetik og miljø kan spille inn:

Sånn som ADHD og tourettes er jo ofte arvelig, og autisme er ofte arvelig. Men så har vi også barn som vokser opp i litt sånn.. svakere miljø og ressurssvake foreldre.. der miljøet påvirker atferden til barna og å ha kontakt med seg selv. Så det kan være en årsak. Og i forhold til oppveksten. Kanskje noen skiller seg og at barnet må bytte mellom å være med mor og far, og kanskje bor barnet på forskjellige plasser, og så er det mange endringer i livet, som gjør at de utvikler sosioemosjonelle vansker, tenker jeg. At det ikke bare er genetisk eller arvelig.. Det kan også være miljøbettinget.

Inger forteller også at årsakene til sosioemosjonelle utfordringer kan være mange. «Barna kan

jo være sårbare på et vis. Kanskje utvikler de seg litt senere enn andre. Kanskje har de dårlig språk. Bare sen i utviklingen på forskjellige plasser. Og så kommer det an på miljøet», forklarer hun. Videre forteller Inger om en gutt som var veldig urolig da han gikk i barnehagen. Han hadde store utfordringer når det kom til å regulere atferden sin. Denne gutten mistet moren sin da han var bare ett år gammel. Hun hadde tatt sitt eget liv ved tablettbruk, og sovnet inn på sofaen mens gutten var til stede. Inger forteller:

Men, vi visste ikke hvor skadet han var av det, likevel om han var ett år og var til stede, for hun sovnet jo bare, sant? Men, det kan kanskje vise seg at det var.. at han har det der.. de psykiske vanskene sine fra det fordi at.. han var så hard på en måte. Han var så urolig. Så han tror jeg har ADHD med noen psykiske utfordringer. Han får hjelp av både PPT og BUP idag.

Barn som har store utfordringer når det kommer til å regulere atferden sin, kan ha problemer med å regulere impulser og å forme responser, og problemene kan bunne i forhold som evnen til å oppfatte og fornemme, oppmerksomhet, motorikk og emosjoner (Kvelling, 2010, s. 62). Selvregulering handler om å styre seg selv, både når det kommer til atferd, tanker og det emosjonelle, og påvirkes av barnets temperamentsstil, IQ, språklige kompetanse, samt miljøforhold (Kvelling, 2010, s. 141).

Nilsen (2014) skriver at både forhold ved det enkelte barnet og forhold ved miljøet rundt barnet samvirker med tanke på utviklingen av emosjonelle vansker. Emosjonelle vansker påvirkes både fra egenskaper ved barnet og fra ulike hendelser eller opplevelser i barnets liv (Nilsen, 2014, s. 128-129). Hos gutten i Ingers eksempel kan altså miljøet og oppveksten være årsaken til guttens reguleringsutfordringer. Likevel om gutten var bare ett år da moren døde, så kan fortsatt slike traumatiske opplevelser sette spor senere i livet.

4.1.3 Språk, sosial kompetanse og sosioemosjonelle utfordringer

Språk og sosial kompetanse er to tema som går igjen i intervjuene, særlig i Dagny sitt. Funn fra forskning tyder på at barn som strever med språklige utfordringer utgjør en risikogruppe for å utvikle sosioemosjonelle utfordringer og utfordrende atferd, og at den språklige mestringen er

en viktig faktor innen sosial og emosjonell utvikling (Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011, s. 56-58).

Dagny forteller om en gutt som hadde utfordringer med det sosiale samspillet med de andre barna. Sosiale utfordringer henger sammen med sosial kompetanse, selvregulering og samspill med andre, og handler om å tilpasse seg og få venner, samt å kunne påvirke andre og dekke egne sosiale behov på en god måte (Ogden, 2015, s. 228). Gutten hadde utfordringer delvis på grunn av ting han hadde opplevd i barndommen, og delvis på grunn av at han hadde utfordringer når det kom til språk. «Han hadde utydelig uttale, som gjorde at han ofte ble misforstått, og han misforstod også ofte de andre (...) Han slo før han snakket, ofte» forklarer Dagny. Barn som strever med språklige utfordringer utgjør en risikogruppe for å utvikle utfordrende atferd, og denne utfordrende atferden har en tendens til å være med barnet videre i utviklingen (Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011, s. 68) – det kan derfor være viktig å ta de språklige utfordringene hos barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer på alvor.

Videre trekker Dagny frem at språklige utfordringer er vesentlige når det kommer til sosioemosjonelle utfordringer, og at de språklige utfordringene kan påvirke mye når det kommer til å forstå og gjøre seg forstått, særlig i leken. «Ting endrer seg på ett sekund. Og henger man ikke med på det, så kan man ha mange misforståelser og mye frustrasjon», forteller hun. Dagny forteller videre at hun ofte ser at det er nettopp språk som står i vedtaket fra PP-tjenesten, og ikke de sosioemosjonelle utfordringene. Hun forteller:

Jeg ser ofte i vedtaket.. hos den ene gutten der, så var det jo språk som var i vedtaket, og ikke de sosiale og emosjonelle utfordringene. Det var språk som var anbefalingen i forhold til vedtaket. Men, vi så jo litt med samspillet til de andre barna. Så vi laget et mål for det i tillegg da (...) Vi har god rutine på å lage tiltaksplaner i forhold til det hele avdelinga jobber med. For det gjør vi sammen rundt det barnet. Det er viktig at alle har innblikk i hva man skal vektlegge og fokusere på ved det enkelte barnet. Sånn at alle gjør det samme. Sånn at barnet ikke møter en regel her og en regel der. At man er konsekvent og forutsigbar.

Drugli (2008) skriver at man må være bevisst på hvilke rammefaktorer som gjelder for å sikre at barn med utfordrende atferd skal være villige til å samarbeide med de voksne og oppføre seg på en måte som er akseptabel i barnehagen. Det positive samspillet og den positive atferden fremmes lettest hvis man har et godt fundament i form av gode rutiner, regler og strukturer

(Drugli, 2008, s. 86). Dette er det viktig at man som spesialpedagog er bevisst i sitt arbeid med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer.

Den språklige mestringen er ifølge Midthassel, Bru, Ertesvåg og Roland (2011) en viktig faktor innen sosial og emosjonell utvikling, og kan karakteriseres med atferd som lav selvtillit, lav selvvurdering, engstelse, innadvendthet og tilbaketrekking, samt utfordringer med sosiale relasjoner (Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011, s. 58). Det å trekke seg tilbake og ha utfordringer med sosiale relasjoner, kan føre til at barn faller utenfor fellesskapet i barnehagen. Eldbjørg trekker frem at man må prøve å forstå den utfordrende atferden som barnets språk når barnet strever med å gjøre seg forstått og forstå andre når hun skal beskrive hvordan hun opplever det om det er et barn som faller utenfor fellesskapet:

Det er viktig å hjelpe dette barnet tilbake i fellesskapet. Det å ha venner, og å føle seg som en del av gjengen, er aller viktigst for barn, uansett alder. Et barn uten venner kan lett få en atferd som er uønsket. Atferden er barnets språk, så vi må finne ut hva de prøver å fortelle oss. Vi må forstå den utagerende atferden som barnets språk. Kanskje er det utrygt?

Det står i rammeplanen (2017) at barnehagen skal møte barnets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse, samt sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). For å tilrettelegge for dette, så kan det være avgjørende å være bevisst at den utfordrende atferden er barnets språk, og at man som voksen i barnehagen er nødt til å prøve å forstå og anerkjenne atferden som barnets språk, samt å være en trygg og god voksen for barnet. Det er også viktig at man som spesialpedagog er bevisst at alle barn utviser utfordrende atferd av og til, og at det er i barnehagealder at barn er i utviklingsperioden der barnets kontroll over følelser og atferd blir etablert. Dette innebærer at evnen til å regulere sinne, håndtere frustrasjon og la være å møte negativ stimuli med uhensiktsmessige verbale eller fysiske responser øker i denne perioden (Drugli, 2008, s. 27).

4.2 Den viktige voksen-barn-relasjonen

Den andre kategorien jeg fant frem til i analysen av datamaterialet er spesialpedagogens relasjon til barnet som strever med sosioemosjonelle utfordringer – den viktige voksen-barn-

relasjonen. Her vil jeg presentere hva informantene ser på som viktig når det kommer til å være en trygg og god voksen i barnehagen, samt viktigheten av å være tett på, til stede og i forkant når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer.

Barnehagen skal ifølge rammeplanen (2017) aktivt tilrettelegge for omsorgsfulle relasjoner som grunnlag for trivsel, glede og mestring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Drugli (2008) skriver at voksne i barnehagen kan spille en avgjørende rolle i barns liv hvis de er villige til å jobbe for å utvikle en positiv relasjon til barnet. Et voksen-barn-forhold som er preget av tillit, forståelse og omsorg kan være med på å fremme barnets motivasjon og samarbeidsvilje, samt øke barnets læring og prestasjoner i barnehagen. Barn lærer mer av voksne det har en god relasjon til enn voksne som det har et dårlig forhold til (Drugli, 2008, s. 62).

4.2.1 Å være der som en trygg og god voksen

Eldbjørg har som mål i sin rolle som spesialpedagog å være den som aldri går forbi, som alltid har tid, som ser, hører og forstår, som ser bak atferden, og som bekrefter og anerkjenner barna. «Jeg ønsker å være en Alfred for barna, slik som Alfred er for Emil. Det er slik jeg jobber for å bygge den gode relasjonen som alltid må ligge i bunnen. Har jeg og barnet en god relasjon, så tåler den relasjonen at det smeller noen ganger», forteller hun. Anerkjennelse kan ifølge Bae (1996) komme til uttrykk gjennom hele måten å være i relasjon med andre på, og springer ut av en grunnleggende holdning av likeverdighet og respekt. Å være anerkjennende handler om å være åpen overfor barnet, samt å lytte til det barnet har å si. Det handler om å se, høre og forstå barnet, og samtidig å bekrefte overfor barnet at det har blitt sett, hørt og forstått - dette er trygghetsskapende (Bae, 1996, s. 148-152).

Videre forteller Inger at hun har gjort seg noen erfaringer med hva som fungerer og ikke, og at man må være litt på og observere, samt komme seg inn på barnet. «Noen ganger må jeg jobbe for å skape tillit, og andre ganger er den der med det samme. Jeg er opptatt av relasjoner og tror selv jeg oppnår et godt og trygt samspill med de fleste av barna», forteller hun. «Å jobbe med disse barna.. det kan jo være litt forvirrende til tider. Det er viktig å skape tillit og gode relasjoner. Man må være rolig og passe på at barna vet hvor de har deg hen. Det er en trygghet for barna», legger hun til.

Som voksen i barnehagen og som profesjonell støttespiller for barn, så må man ifølge Drugli (2008) ta et aktivt ansvar for den delen som går på relasjonsbygging. Det er alltid de voksnes ansvar å forsøke og utvikle positive relasjoner til barna, uansett hvordan barna oppfører seg (Drugli, 2008, s. 63). For å skape en positiv relasjon til et barn, så må man være opptatt av barnet som individ. Man må vise interesse for barnets interesser, temperament og personlighet, samt vise barnet at man er interessert i og opptatt av det (Drugli, 2008, s. 75-76).

Inger forteller videre at det ikke er alle som får til å skape disse gode relasjonene med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, da ikke alle klarer å se bak atferden:

Det kreves så mye av de voksne. Og det er ikke til å stikke under en stol at alt det vi mennesker holder på med kommer så an på det enkelte mennesket egentlig. Det er så personavhengig. Det bør jo ikke være det, men sånn er det dessverre.

Drugli (2008) skriver at barn som har utfordringer når det kommer til relasjoner kan gi lite av seg selv, og at det derfor er viktig at den voksne klarer å være sammen med disse barna uten å bevisst eller ubevisst avvise dem. Man må være så trygg på seg selv som voksen at man tåler barnets atferd og reaksjoner, og man må ikke være avhengig av å få mye anerkjennelse fra disse barna (Drugli, 2008, s. 63). Her må man som spesialpedagog være bevisst sin voksenrolle.

Dagny understreker også viktigheten av gode relasjoner og å være en trygg og god voksen, og forteller om en gutt som stadig fikk panikk- og raserianfall. Anfallene kunne komme plutselig, gutten fikk hjertebank, og han ropte og slo etter både voksne og barn. Dagny prøvde å finne ut hva som kunne være med på å utløse anfallene, for å bedre kunne gutten. Hun forteller:

Da var det det at han hadde vært med i en bil og sett på ei togulykke eller noe sånt. Og dette kunne jo være utløsende faktor, men etter hvert kommer vi frem til at det må være noe annet også. Det kunne ikke være bare det. Det var noe annet som bodde i gutten også, som gjorde at han fikk disse raserianfallene og sånt. Og da hjalp det å holde gutten på fanget, holde rundt han og kunne hjelpe han med å puste rolig til han ble rolig.

Barn gir av natur uttrykk for hvordan de har det i øyeblikket, med glede, tristhet, latter, aggresjon, trivsel og engstelse. Å vise følelser er en normal reaksjon, men om reaksjonen er overdreven eller ikke passer til situasjonen, så betegnes den som unaturlig. Det å ha emosjonelle

utfordringer kjennetegnes ved at man kan reagere på en helt annen måte enn det som er forventet ut ifra situasjon man er i, samt å ha en emosjonell sinnstilstand som klart avviker fra normal sinnstilstand (Haugen, 2008, s. 28). Gutten som Dagny forteller om, kunne reagere med panikk- og raserianfall i situasjoner der det ikke var naturlig å reagere med panikk- og raserianfall. I disse situasjonene, så er Dagny en trygg og god voksen ved å være der for gutten og tåle guttens atferd og reaksjoner – ved å holde han på fanget, holde rundt han og hjelpe han med å puste. Her ser man viktigheten av å være en trygg og god voksen for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, samt viktigheten av å være til stede for barnet som kan oppleve situasjonen som utfordrende og ubehagelig (Drugli, 2008, s. 63).

4.2.2 Å være tett på, til stede og i forkant

Dagny, Eldbjørg og Inger nevner ofte i intervjuene at man som spesialpedagog må være tett på, til stede og i forkant for å støtte, veilede og hjelpe barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. «Når jeg opplever at jeg ikke mestrer å jobbe med disse barna, det er jo det at jeg ikke kommer i forkant», forteller Dagny. Hun forteller videre hvordan hun opplever å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og da særlig barn som i tillegg har utfordrende atferd av utagerende karakter:

Jeg føler at man alltid må være litt på vakt. Man må sitte å være på vakt for man vet ikke hva som skjer om de er veldig hårfine på ting. Så, jeg opplever at jeg må være på vakt og til stede hele tiden. Og det kan være litt tungt og krevende å være så konsentrert om å være i forkant hele tiden. Men, så lykkes man jo når man ser det fungerer, og da blir man jo veldig glad.

Dagny forteller også at det er viktig å være til stede i leken for å få til gode samspillsituasjoner, samt være der som en støttespiller for barnet. Som profesjonell støttespiller for barn, så må man ifølge Drugli (2008) aktivt ta ansvar for den delen av jobben som går på relasjonsbygging (Drugli, 2008, s. 63). «Jeg tenker at om jeg vet hva barnet liker, og å tilrettelegge for et miljø der man vet at det er leker som barna liker.. så er det viktig at man som voksen er der som støttespiller», forteller hun. Videre forteller Dagny at ved å være til stede i leken, så kan man både avverge og hjelpe barnet som strever med sosioemosjonelle utfordringer:

Selv om man kan tenke at man kan forstyrre leken eller ikke, så er man der i leken og bare kommer med innspill når det er behov. Kanskje kan man avverge litt og hjelpe til.. og du kan hjelpe de andre barna med å forstå atferden, som gjør at de lettere blir inkludert i samspeillet. Så jeg opplever at når jeg er der, er til stede, veileder og hjelper, så går det lettere.

Eldbjørg forteller også at man som spesialpedagog alltid må være i forkant og veilede barna i vanskelige situasjoner. «Dette kan være utfordrende, men viktig for å skjerme både barnet selv og de andre», forklarer hun. Videre kommer hun med et eksempel om denne gutten som hadde store utfordringer med både impuls kontroll og forsinket språkutvikling. Hun forteller:

I en kort periode ble det satt inn ekstra ressurser på avdelinga, det vil si at en voksen var tett på gutten store deler av dagen – dette var meg. Dette var en bedre periode for gutten. Vi jobbet med å lære han lekereglene, stå i kø, vente på tur, gå forbi et barn uten å slå og sånt. Kort sagt, jeg måtte være i forkant hele dagen for å unngå konflikter, og selv om jeg var tett på, så klarte jeg ikke å forhindre at noe skjedde. Gutten var svært kreativ, og når han fikk utfolde seg i lek, for eksempel å bygge store hytter av alle møblene på avdelinga, så tiltrakk han seg flere barn, og vi fikk ofte veldig fin rollelek. For at dette skulle fungere for gutten, måtte jeg alltid være i nærheten og i forkant. Dette tiltaket ble etter kort tid avsluttet på grunn av økonomiske årsaker.

I denne perioden var Eldbjørg en voksen som gutten kunne etablere et nært, støttende og trygt forhold til, ved å være tett på og i forkant for å støtte, veilede og hjelpe gutten i det sosiale. Ifølge Drugli (2008) er det viktig for barn som vekker bekymring at barnet har en voksen i barnehagen som det kan etablere et nært, støttende og trygt forhold til. Det er viktig at det etableres utviklingsfremmende relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen, da et voksen-barn-forhold som er preget av tillit, forståelse og omsorg gjerne fremmer barns motivasjon og samarbeidsvilje, samt øker barnets læring og prestasjoner (Drugli, 2008, s. 72).

4.3 Tilrettelegging for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer

I denne tredje kategorien vil jeg presentere funn som omhandler hvordan man som spesialpedagog i barnehagen kan tilrettelegge for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Funnene handler om inkludering, vennskap og fellesskap, å forebygge ekskludering, å sette inn tiltak og organisere avdelinga, samt tidlig innsats tidlig nok.

4.3.1 Inkludering, vennskap og fellesskap – å dele opp i små lekegrupper

Begrepene inkludering, vennskap og fellesskap går igjen i intervjuene til Dagny, Eldbjørg og Inger. For å tilrettelegge for inkludering og sosialt samspill for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så forteller Inger at det er her hun føler at hun har sine styrker. «Jeg liker å holde på med inkludering, og å skape styrker i relasjoner», forklarer hun. «Jeg bruker lekegrupper. Mye. Små lekegrupper. Det skal være veldig lystbetont, og det skal være artig for barna. Men, det skal samtidig være bevisst læring og lærerikt for barna, både når det kommer til sosial kompetanse og læring av språk», utdyper hun. Nordahl et al. (2005) skriver at det er viktig å tilrettelegge for at fellesskapet skal bidra til at barn opplever å høre til, samtidig som at hensiktsmessig atferd blir oppmuntret. Barnet må inkluderes samtidig som det må tilpasse sin atferd og lære seg nye ferdigheter. Her er det viktig at det tilrettelegges for at det forsøkes å redusere og korrigere den utfordrende atferden, og samtidig legges vekt på at barnet som viser denne atferden lærer nye sosiale strategier og ferdigheter (Nordahl et al., 2005, s. 19). Det å dele opp i små lekegrupper er noe Inger ser fungerer og som hun bruker mye i sin praksis som spesialpedagog i barnehagen. Men, hvordan kan man egentlig bruke lekegrupper for å tilrettelegge for inkludering og sosialt samspill?

Sosialt samspill er viktig, og danner rammer og setter betingelser for hvordan man som menneske handler. Man tilpasser sine handlinger og sin atferd til de omgivelsene og til det fellesskapet man befinner seg i, og påvirker selv de omgivelsene og det fellesskapet man deltar

i (Nordahl, et al., 2005, s. 10-11). Inger forteller at hun pleier å ta med ett eller to barn i tillegg til det barnet som strever med sosioemosjonelle utfordringer når det deles opp i lekegrupper, og at det byttes på hvilke barn som er med for hver gang sånn at barnet som strever skal bli bedre kjent med de andre barna. «Det lykkes vi med egentlig hele tiden.. Små lekegrupper. Å beskytte andre barn og beskytte barna det gjelder egentlig», avslutter hun.

Ifølge Wolf (2014) kan et sosialt og lekende samspill med andre barn være en arena for skaping av inkluderende fellesskap, da samspill kan bidra til gjensidighet og likeverdighet i relasjoner og inkluderende prosesser. Et lekende samspill og uttrykk er ett av barns mange språk, og innebærer utover det verbale språket både følelsesmessige uttrykk, kroppslige uttrykk, mimikk, lek som uttrykksform, samt estetiske uttrykk (Wolf, 2014, s. 68-70). Det å dele opp i lekegrupper for å skape et sosialt og lekende samspill med andre barn for å skape et inkluderende fellesskap, kan derfor være hensiktsmessig for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer ut ifra det Inger forteller om i sine erfaringer og opplevelser.

Eldbjørg forteller at hun har et mål om at det alltid skal inkluderes i barnehagen, men at dette kan være vanskelig å få til med hele barnegruppa. «Vi har ofte sett at barn med sosiale og emosjonelle vansker kan ha utfordringer med å være i store grupper. Disse barna trenger ofte oppfølging av en voksen store deler av dagen, og det har vi sjelden ressurser til», forteller hun. «Om barn får en sakkyndig vurdering fra PPT, der det står at de skal ha 230 timer med spesialpedagog det neste året, så følger det aldri med ekstra folk. Det er ekstra folk vi noen ganger føler at vi trenger», forklarer hun.

Da Eldbjørg jobbet i barnehage, så var det ingen spesialpedagog ansatt på huset. Dette kunne gjøre det vanskelig når det kom til å dele opp i små lekegrupper, da det nødvendigvis ikke var nok voksenressurser på avdelinga til enhver tid. Hun måtte gjøre det beste ut av situasjonen hun var i, og med ressursene hun hadde tilgjengelig. Videre forteller Eldbjørg at barnets sosiale utfordringer ofte viser seg i nettopp leken og det sosiale samspillet med andre barn:

Kanskje har de språklige utfordringer i tillegg som gjør kommunikasjon med de andre barna vanskelig? I disse tilfellene har vi veldig gode erfaringer med å jobbe i små grupper. Vi starter

kanskje med ei gruppe bestående av barnet og en venn, pluss en voksen. På denne måten kommer den voksne i posisjon for å jobbe med spesifikke vansker som barnet enda ikke har lært. I tillegg er mestring viktig. Hvis vi tolker atferden som tegn på noe som barnet enda ikke har lært seg, opplever jeg at vi møter barnet på en annen måte enn når vi bare ser atferden. Vi må starte i det små, lære en ting om gangen, jobbe med en situasjon om gangen, og utvide etter hvert. Det å få frem barnets gode sider, vise de frem til de andre, gi ros i andre barns nærvær, gir ofte gode resultater. Vi skal alltid ha fokus på det vi vil ha mer av. Alltid lete etter gull. Etter hvert som ferdighetene kommer på plass, utvides også gruppa. Målet er alltid at barnet skal fungere sammen med hele barnegruppa.

Eldbjørg understreker også viktigheten av mestring når det kommer til inkludering og det sosiale samspillet, og å sette mål for barnet og være en god støttespiller. «Barnet må føle at det mestrer aktiviteten og situasjonen. Blir det for vanskelig, eller at det blir satt for høye krav, så blir utageringen mer tydelig», forklarer hun. Eldbjørg kommer med et eksempel om gutten hun stadig refererer til under intervjuet:

Etter jul i 1. klasse laga vi en egen plan for gutten. Vi hadde fokus på mestring og læring gjennom lek i veldig små grupper, der vi var to barn og en voksen. Vi hadde blant annet turdag på tirsdager der vi rullerte på hvem av de andre i klassen som fikk være med. På disse turene hadde vi faglige mål som for eksempel å lete etter geometriske figurer, finne engelske farger, telling og sånt. På denne måten fikk de se hans sterke sider på arenaer han mestret.

Eldbjørg opplevde denne gutten som frustrert over å ikke mestre skolehverdagen det første året på skolen, og han strevde sosialt med vennskap. Han fant ikke plassen sin i gruppa. «Det resulterte i mange konflikter der han utagerte med vold mot den voksne, samt var fysisk hard mot og opplevdes svært uforutsigbar for de andre barna», forteller hun. Eldbjørg forteller videre at det sjelden hjelper å møte barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer hardt mot hardt i slike situasjoner. «Det er lett å la seg provosere, trigge, og la egne følelser ta overhånd. Det blir sjelden en god opplevelse verken for barnet eller den voksne. Man må holde seg rolig, samt stå i konflikten sammen med barnet», forklarer hun. Eldbjørg må tåle barnets atferd og reaksjoner ved å være trygg på seg selv og stå i det som spesialpedagog (Drugli, 2008, s. 63).

For å tilrettelegge for et inkluderende barnehagemiljø og sosialt samspill for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så trekker Inger frem at det er viktig å ha et positivt fokus for å få en positiv utvikling. Inger er veldig opptatt av at barn som strever får ei positiv utvikling, uansett ståsted til barnet. «Det må være et positivt fokus der man fremhever og setter ord på det som er bra (...) Det er viktig å være på med det; positive ting. Disse barna strever nok uansett, så de trenger ikke å få høre så mye om det negative hele tiden. La de høre det positive og det som er bra», forklarer hun.

Dagny og Eldbjørg forteller også at det er viktig med et positivt barnehagemiljø for å lykkes når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. «Det er jo ros og tilbakemelding, ikke minst. Å ta dem når de gjør noe bra og godt. Det tror jeg er viktig», forteller Dagny. «Det å få frem barnets gode sider, vise de frem til de andre, gi ros i andre barns nærvær, gir ofte gode resultater», forteller Eldbjørg. Ved å gi barn med sosioemosjonelle utfordringer ros og tilbakemelding når de gjør noe bra og godt, kan være med på å tilrettelegge for at barna opplever trygghet, tilhørighet og trivsel i barnehagen, og at barna utvikler tillit til seg selv og andre. De voksne skal arbeide for et barnehagemiljø som ikke bare gjør barna til omsorgsmottakere, men som også gjør at barna verdsetter egne omsorgshandlinger (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19-20).

Videre forteller Eldbjørg at det er viktig at barnet har venner, og at det føler at det er en del av barnegruppa og fellesskapet. «Deltakelse i fellesskapet er viktig», forteller hun. Rammeplanen (2017) sier at å delta i lek og få venner er grunnleggende for barns trivsel og meningsskaping i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8), og at alle barn skal kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22). Vennskap handler ifølge Kanstad og Kibsgaard (2015) om å bli akseptert av sine jevnaldrende og å være i samspill med andre for å skape mening for seg selv, og at når barn får betydning for hverandre, så tilpasser det seg også lettere til den andres forventninger og samspill. Vennskap varer over tid, har sitt grunnlag i kjærlighet og tillit, og utgjør en verdi for menneskets oppfatning av seg selv som verdifull og interessant (Kanstad & Kibsgaard, 2015, s. 151-152). Ifølge Dagny, Eldbjørg og Inger kan man som spesialpedagog i barnehagen bruke små lekegrupper for å tilrettelegge for inkludering og vennskap for barn som

strever med sosioemosjonelle utfordringer, samt for at barnet skal oppleve å være en del av fellesskapet i barnehagen. Men, hva mer kan man som spesialpedagog gjøre for å inkludere barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer i barnehagen?

4.3.2 Forebygge ekskludering - skjerming og ta barnet bort fra situasjonen

I intervjuene kom det frem at Dagny, Eldbjørg og Inger ofte opplever at barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer blir ekskludert fra fellesskapet. Ifølge Nordahl et al. (2005) vil barn som viser utfordrende atferd ofte oppleve å ikke bli anerkjent, og blir derfor ofte ekskludert fra fellesskapet i stedet for å bli inkludert. Utfordrende atferd bryter med allment aksepterte normer og verdier, og er med på å hemme og ødelegge for fellesskap og den samhandlingen som foregår der (Nordahl et al., 2005, s. 19). Med utgangspunkt i det Nordahl et al. (2005) skriver, så er det viktig at man som spesialpedagog i barnehagen er bevisst dette og er til stede for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, for å hjelpe og veilede barnet inn i fellesskapet, samt støtte barnet når det er en del av fellesskapets sosiale prosesser. Men, hva kan man som spesialpedagog gjøre om barnet som strever med sosioemosjonelle utfordringer blir ekskludert? Hvordan kan ekskluderende handlinger forebygges i barnehagen?

Eldbjørg forteller at barn med utfordrende atferd kan påvirke hele barnegruppa, og at det ofte blir fokus på nettopp atferden, noe som igjen kan være med på å gi barnet negativ oppmerksomhet og et negativt stempel som smitter over på de andre barna. «Det er vårt ansvar å forhindre dette, ved å skjerme både barnet selv og de andre på en god måte uten å stigmatisere», forteller hun. Dagny trekker også frem dette negative stempelet, men kaller det for «syndebukk-syndromet». «Det er jo lett at disse barna får dette «syndebukk-syndromet». Selv om de ikke alltid er til stede, så får de ofte skylda (...) Jeg synes at det er litt sårt, for disse barna har nok utfordringer i seg selv», forklarer hun.

Inger nevner også dette negative stempelet, og forteller at hun jobber mye med å få bort denne uheldige rollen som barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer ofte kan få på grunn

av sin atferd. «For barn som strever litt, så får de ofte en uheldig rolle i gruppa også, så jeg prøver å jobbe for å få bort denne uheldige rollen sånn at de ikke skal henge ved det», forklarer hun. Videre forteller Inger om en gutt som hadde en uheldig rolle:

Det tok ett helt år før vi fikk tatt bort denne rollen, og nå hører vi ikke de andre barna snakke noe om det lenger. Men, jeg er veldig tett på han, så han har ikke noe slingringsmonn. Så, hver gang det er en negativ ting, så er jeg der for å ta det bort og ta han bort fra situasjonen.

Når det kommer til skjerming av barn og å ta barnet bort fra situasjoner, så er dette noe Inger har mye erfaring med i sin praksis. Hun forteller om en stor barnevernssak med ei jente. Denne jenta får ikke til å regulere atferden sin. Hun er svært urolig og blir veldig sint. Hun kaster stoler i rundt seg, og hun snakker stygt til de andre barna. «Her har vi vært nødt til å sette i gang noe, for man kan ikke ha det sånn», forklarer Inger.

Inger forteller at denne jenta ofte må skjermes, fordi hun strever med utfordrende atferd av svært utagerende karakter. «Så, hun har vært med meg noen runder sammen med han andre gutten. Og da er hun helt.. hun er kjempeflink. Da er hun så sosial kompetent i de skjermede settingene der. Så det fungerer for henne», forklarer hun. Inger forteller videre at jenta ofte er med i ei annen gruppe sammen med en assistent og to barn til for å gjøre litt andre ting også, som å spille spill og gjøre forskjellige formingsaktiviteter. «Man lykkes stort sett med tiltak når man er færre barn i små grupper – det er ikke noe tvil om noe annet egentlig», avslutter hun. Men, å skjerme barn og å ta de bort fra situasjoner, er ikke det med på å gjøre at barnet blir ekskludert og at det faller utenfor fellesskapet?

Inger forteller at å falle utenfor fellesskapet i utgangspunktet er veldig trist for det barnet det gjelder. Samtidig understreker hun også at det noen ganger kan være bra, i den forstand at barnet det gjelder kan få ta seg en pause og litt hvile. Ulempen med dette er at barnet går glipp av mye sosial trening og læring. «Det at barn leker med hverandre uten internett og greier, det er gull verdt. Barn som faller utenfor, går glipp av mye. Men, noen ganger er det beste å få litt skjerming også, og ta dem bort fra situasjonen», forklarer Inger. Videre trekker Inger frem at det er viktig å ikke straffe barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer unødvendig.

«For noen ganger kan de ikke noe for at de strever med ting, og da er det vi som må forandre oss og finne de riktige strategiene for dem», forklarer hun. Men, Inger forteller også at hun *kan* straffe barn med sosioemosjonelle utfordringer om det er det som blir det riktige for den situasjonen hun og barnet er i, ved å for eksempel ta bort goder eller ta barnet bort fra situasjonen som straff. Hun forklarer:

«Hvis du gjør det her en gang til, så må jeg ta deg bort og bære deg inn på avdelinga» sier jeg, hvis vi for eksempel er i gymsalen. Det hender. Men da har barnet fått en advarsel. Så det blir straffen på en måte.

Eldbjørg nevner også dette med skjerming av barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så lenge det blir gjort på en god måte uten å stigmatisere barnet. Hun refererer til gutten som kunne gå til fysisk angrep på de andre barna på avdelinga:

Gutten begynte på barnehagen rett etter fylte 1 år (...) Etter kort tid så vi at han hadde utfordringer med impulskontrollen. De andre barna ble redde, og andre foreldre passet på barna sine i gangen når de kom i barnehagen. Han gikk fysisk til angrep på de andre barna. Vi satte inn tiltak raskt. Vi dannet ei lita gruppe rundt gutten; han, ett barn og en voksen. Vi brukte gymsalen flittig, for han hadde behov for plass og motorisk lek. I en periode, hver morgen, måtte vi gjøre dette for å skjerme de andre barna.

«Den voksne må alltid være i forkant og veilede barnet i vanskelige situasjoner. Dette kan være utfordrende, men viktig for å skjerme både barnet selv og de andre», avslutter Eldbjørg. Ut ifra det Eldbjørg og Inger forteller, så kan skjerming og å ta barnet bort fra situasjoner være en nødvendig metode å bruke for å lykkes i arbeidet med å inkludere barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, ved at barnet heller får være i ei mindre gruppe og i en skjermet setting. Ifølge Nordahl et al. (2005) trenger ikke atferd som betraktes som utfordrende i én situasjon å være det i en annen situasjon (Nordahl et al., 2005, s. 19). Ut ifra det som kommer frem i funnene, så kan det være viktig at spesialpedagogen ser an situasjonen og tilrettelegger for at situasjonen blir best mulig for barnet som strever og de andre barna på avdelinga, ved at

spesialpedagogen gir barnet som strever alternativer, samt tar barnet bort fra situasjonen dersom det er det som viser seg å være til barnets og barnegruppas beste der og da.

4.3.3 Å sette inn tiltak og organisere avdelinga

For å lykkes når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så forteller Inger at det er viktig med observante voksne som er til stede og som skaper trygghet og tillit, samt at det er nok voksenressurser, at det må være organisert og at tiltak må inn på en ukeplan. «Er det ikke organisert, så koker det bort i kålen. For da blir det alt mulig annet før man tar tak i det vanskeligste», forklarer hun. Inger forteller også at hun mener at dagsrytmen er viktig med tanke på forutsigbarheten, og at det er et godt utgangspunkt i dagsrytmen, men at man ikke trenger å gjennomføre alt til enhver pris. Hun forklarer:

Det viktigste er jo at barnet skal få sosial trening og være med i fellesskapet. Men, går barnet glipp av ei samlingsstund da, så gjør det det. Kanskje barnet kan dekke bord, i stedet for å være med på opprydding, som barnet misliker veldig sterkt. Så kan barnet gjøre noe annet.

Dagny trekker også frem at det er viktig at man som spesialpedagog er til stede for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, at man er tilgjengelig og at man ser barnet for det det er, og ikke det barnet skaper. «Skaper barnet uro, så må du prøve å se bak atferden og se barnet. Det tror jeg er alt faktisk. Det er jo for en grunn at de er som de er», forklarer hun. Dagny forteller at hun liker å være til stede for de som trenger det, og at hun er en spesialpedagog som velger å være mest på avdeling og minst på kontoret. «Jeg kunne sikkert vært mer på kontoret, men jeg syns det er mest givende å være ute sammen med barna», forklarer hun.

Når det kommer til tilrettelegging, så forteller Inger at det kan være vanskelig å tilrettelegge i starten når man ikke helt vet hva det er med barnet og hvilke behov det har for tilrettelegging. «Men, tiden går.. og man føler at plutselig.. jo, det her fungerte jo. For hvis man setter inn et tiltak, så er det ikke sikkert at det fungerer før det har gått tre måneder», forteller hun, og legger

til at dette spesielt gjelder språk. «Gjør vi egentlig det rette nå? Nå har vi terpet på verb i to måneder, fire ganger i uka, men plutselig så begynner barnet å bruke det», forteller hun. Inger understreker at hun som spesialpedagog ikke sitter med noen fasit på hva som er riktig og galt å gjøre når det kommer til tilrettelegging for barn med sosioemosjonelle utfordringer. «Vi har heller ikke noen fasitsvar, selv om vi er den spesialpedagogiske hjelpa. Man må jo bare prøve seg frem og se på hva som fungerer for akkurat dette barnet», forklarer hun.

Videre forteller Inger at å sette inn tiltak også kan virke mot sin hensikt. Inger kommer med et eksempel om et barn som har et sjeldent syndrom. Inger hadde dette barnet i tre år, før han begynte på skolen. Han er ifølge Inger et typisk eksempel der de voksne synes det er fælt at han står utenfor fellesskapet, mens han selv virket fornøyd med å stå utenfor, da det virket som at han ikke ønsket å være en del av det. «Han strevde så fælt at han var fornøyd med sånn som det var, og det ble slitsomt for han om vi voksne prøvde å sette inn tiltak for å få han inn i fellesskapet», forteller hun og forklarer videre:

Hvis vi gira opp for mye for at han skulle inkluderes, så reagerte han med utagerende atferd faktisk. Det ble for mye for han. Det endte opp med at han spytta på den pedagogiske lederen (...) Og han kasta en kasse med biler på henne. Det gikk så fort. Diagnosen hans gjør at han vokser veldig fort, og det er noe feil med hormoner, så han er veldig stor og sterk for alderen. Så, vi måtte bare ta bort tiltak fordi det ble for mye for han. Vi måtte starte litt på nytt. Så det kan være litt utfordrende.

Dagny forteller at de i sin barnehage har gode rutiner når det kommer til å lage tiltaksplaner. «Vi har god rutine på å lage tiltaksplaner i forhold til det hele avdelinga jobber med da. For det gjør vi sammen rundt det barnet det gjelder», forklarer hun. Dagny forteller at det er viktig at alle på avdelinga har innblikk i hva som vektlegges og fokuseres på ved det enkelte barnet, sånn at alle gjør det samme, at alle er konsekvente og at det er forutsigbart.

I forhold til den spesialpedagogiske hjelpen og organiseringen, så understreker Dagny at det er viktig å ha muligheten til å lage faste rutiner for barnet, og tilrettelegge for at barnet også får øve på ting alene. «Man trenger ikke å gjøre alt i fellesskapet. Kanskje barnet trenger litt alene-

tid. Bare for å få litt fokus på seg selv», forklarer hun. «Vi har et sanserom, med litt lys og sånt, og bare å koble av litt der alene, og slappe av uten noen rundt, det er nyttig», forteller hun.

For å finne de riktige tiltakene, så forteller Dagny at det er en prosess der man må prøve og feile. Hun understreker at man ikke trenger å gjøre som alle andre, og at barnet som strever kan ha helt andre rutiner enn de andre barna om det er det som fungerer for barnet. Hun kommer med et eksempel om en gutt som hadde en egen gruppe:

Han trengte ikke å følge rutinene til de andre hele tiden. Man måtte finne noe som både fenga og som kanskje kunne gjøre at han fikk litt fri fra fellesskapet. Ikke fri fra fellesskapet på den måten, men når det blir mye inntrykk å forholde seg til, så er det bedre å lage ei mindre gruppe.

For å lykkes forteller Dagny at det er viktig å tenke utenfor boksen, prøve ut ulike tiltak, og å bygge på interessene barnet har. «Men, samtidig, om det fungerer der og da, så er det ikke alltid man ser varig endring. Det fungerer i barnehagetiden, men så er det ikke dermed sagt at barnet endrer atferd fordi. Det har jeg opplevd», avslutter hun.

Eldbjørg understreker også viktigheten av organiseringen i barnehagen når det kommer til tiltak og tilrettelegging for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og at man må se på gruppestørrelse, dagsrytme, leken inne, leken ute og vennskap. «Om barnet ikke føler trygghet i barnegruppa, så kan slike tiltak være en god løsning», forklarer hun og forteller videre:

Barna skal ikke tilpasse seg barnehagen, det er barnehagen som skal tilpasse seg barna. Tilpassa opplæring skal i de fleste tilfeller skje sammen med de andre barna, for ofte kommer de spesialpedagogiske tiltakene alle barn til gode. Bare i helt spesielle tilfeller, der barnet av forskjellige årsaker ikke kan være sammen med de andre, kan vi jobbe én til én i en periode.

Eldbjørg forteller at hun mener at den vanlige dagsrytmen nødvendigvis ikke passer alle barn som strever. «Vi må se barnas behov. Kanskje har vi ei barnegruppe der flere trives best ute. Kan vi ha ei utegruppe? Kan noen barn ha to perioder med utelek i løpet av dagen i stedet for bare mellom klokka 9:30 og 10:00?», forteller hun. «Dagsrytmen behøver ikke å være fastlåst.

Om vi har nok voksne, så er det rom for kreativitet når det gjelder organisering», avslutter hun.

Inger trekker frem at det er viktig at avdelinga er organisert, at det er ryddig og at det er delt opp i grupper. «Det ser vi etter denne covid-tiden vi har vært i nå, at når vi har delt inn i grupper veldig mye, så har vi funnet ut at vi har blitt veldig avhengig av det», forklarer hun. «På to av avdelingene kjører de utegrupper. De største ungene har utegrupper. Stort sett hele tiden (...) Så når det er åtte barn ute fra avdeling hele tiden, så blir det også bedre for de som er igjen inne», legger hun til.

Ut ifra det Dagny, Eldbjørg og Inger forteller rundt tiltak og organisering, så trekker de frem viktigheten av at man må sette inn tiltak sammen på avdelinga, ha muligheter til å gjøre andre ting enn det som står i dagsrytmen, samt dele opp gruppa i mindre grupper.

4.3.4 Tidlig innsats tidlig nok

Tidlig innsats er noe Dagny, Eldbjørg og Inger trekker frem som viktig når det kommer til å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. «Tidlig innsats er bestandig bra, for det er ofte sann at om man venter for lenge og skal vente å se, kanskje et halvår fordi barnet er så ungt.. det er lett å tenke det på småbarn», forteller Dagny. «Men, jeg har kommet dit at man må faktisk begynne på småbarn. Så, jo tidligere man kommer inn, jo tidligere kan man hjelpe», legger hun til. Videre forteller Dagny at det har blitt startet prosesser på småbarn som har blitt med over til storbarn, ved at PP-tjenesten har vært inne for å observere og veilede. Dette har ofte ført til videre henvisning når barnet har vært på storbarn en liten stund. «Så vi har startet prosesser på småbarn, for tidlig innsats synes jeg er viktig», avslutter hun.

«Når det kommer til tidlig innsats.. jo tidligere tiltakene blir satt inn, jo mer effektive er de» forteller Eldbjørg. «Jeg tenker at desto tidligere vi får satt inn tiltak når vi ser at et barn trenger ekstra oppfølging, desto bedre. En «vente å se»-holdning hjelper sjelden disse barna», legger hun til. Hos gutten Eldbjørg stadig refererer til, så ble det satt inn tiltak allerede i guttens første

barnehageår. «Hadde vi ikke gjort det hadde kanskje barnets situasjon vært annerledes nå. Tett og god oppfølging er viktig når vi ser at barn har utagerende atferd. Tidlig hjelp er det viktigste, ikke at det i første omgang er spesialpedagogisk hjelp», utdyper hun.

«Om alle barnehagene hadde hatt styrket grunnbemanning, og hatt stort fokus på tidlig innsats, så hadde kanskje ikke spesialpedagogisk hjelp vært nødvendig», forteller Eldbjørg videre. «Jeg tror at om vi hadde hatt nok ressurser, det vil si voksne, til å gi barnet den hjelpen det trenger med tanke på for eksempel sosiale ferdigheter og språk, så hadde behovet for spesialpedagogisk hjelp kanskje blitt mindre», utdyper hun. Videre forteller Eldbjørg at i tilfeller der utfordringene hos barnet er store og mange, så vil det som oftest være nødvendig med spesialpedagogisk hjelp og tilpasset opplæring uansett.

Hos gutten i Eldbjørgs barnehage ble det satt inn tiltak tidlig, og de jobbet for at gutten skulle ha gode dager i barnehagen. Dette er noe de fortsatt jobber med nå som gutten har begynt på skolen. «Men å jobbe på denne måten krever menneskelige ressurser, en løsningsfokuset ledelse og personalgruppe, og en god evne til å jobbe sammen», forklarer Eldbjørg. Videre forteller Eldbjørg at hun og personalgruppa har fått ros for at de satte inn tiltak såpass tidlig:

Drømmen er å alltid ha nok voksne for å gjøre en god jobb, noe vi ofte føler vi ikke har. Samtidig er det viktig å tenke på hva som er godt nok. Med tanke på gutten i eksemplet har vi gjort en god jobb. Vi har funnet løsninger som har fungert med det personalet vi har hatt. Vi har og fått ros for at vi satte inn tiltak så tidlig.

Inger forteller at hun synes det er veldig viktig med tidlig innsats, og at det i enkelte tilfeller kan være avgjørende for å skape forutsigbarhet og å tilrettelegge for en god utvikling og læring. «Jeg er jo veldig for tidlig innsats. Med en gang man ser at det er noe, så kan man jo i hvert fall ha dem under loopen og begynne å følge med», forklarer hun.

Når det kommer til spørsmålet om spesialpedagogisk hjelp er nødvendig når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så er Dagny, Eldbjørg og Inger enige – noen ganger er det svært nødvendig, og andre ganger er det ikke nødvendigvis det. Som

Eldbjørg nevner tidligere, så tror hun at det ikke hadde vært nødvendig med spesialpedagogisk hjelp dersom alle barnehagene hadde fått styrket grunnbemanning og hatt et stort fokus på tidlig innsats, og at dersom det hadde vært nok voksenressurser i barnehagen, så hadde ikke behovet for spesialpedagogisk hjelp vært der i like stor grad.

Eldbjørg forteller også at hun syns at det hadde vært en stor fordel dersom barnehagen hadde hatt en egen spesialpedagog tilsatt, for det har ikke barnehagen hun jobbet i. «Et barn kan få tildelt 230 timer spesialpedagogisk hjelp i året, men det følger ingen spesialpedagog med. Vi må jobbe med de ressursene vi har», forklarer hun. Ifølge Eldbjørg ville det vært en stor fordel om det hadde vært ansatt en fast spesialpedagog på huset, som til enhver tid hadde gått oppå grunnbemanninga. Dette kunne vært med på å gjøre det spesialpedagogiske mer allmennpedagogisk, da barnehagen skal sørge for at barn som mottar spesialpedagogisk hjelp inkluderes i barnegruppa og i det allmennpedagogiske tilbudet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

4.4 Samarbeid for barnets beste

Den fjerde og siste kategorien som jeg kom frem til under analysen av datamaterialet er samarbeid for barnets beste. Her vil jeg presentere funn som omhandler samarbeid med personalet, foreldresamarbeid og samarbeid med de ulike instansene.

4.4.1 Samarbeid med personalet

Når det kommer til samarbeid med personalet, så forteller Dagny at det er av all betydning, og at det er viktig at samarbeidet fungerer godt, at alle er enige om de rette tiltakene for det enkelte barnet og at alle følger de samme tiltakene. Videre forteller Dagny at hun for tiden holder på med språkstøtte, med håndtegn og bilder, i sitt arbeid som spesialpedagog. «Da er det viktig at resten av avdelinga også holder på med dette», understreker hun. Dette er for å skape en

helhetlig tilrettelegging og forutsigbarhet for barnet.

Eldbjørg forteller at hun, sammen med resten av personalgruppa, har som oppgave å kartlegge, samt tilrettelegge for at barna har gode dager i barnehagen, og at barna mestrer sin hverdag. «Personalgruppa på barnehagen har alltid jobbet som et team. Som spesialpedagog jobber jeg aldri alene. Og det at alle voksne gjør det samme, for eksempel har samme grensesetting og møter barnet på samme måte, det gir best resultat», forklarer hun.

Inger samarbeider med flere avdelinger, og opplever miljøet og samarbeidet på avdelingene som stort sett bra, men at det er småting hun legger merke til som skiller se ut:

På den ene avdelinga, så er de veldig på og spør hva jeg gjør og vil lære av meg (...) Så er det på den andre avdelinga, som også har veldig trivelige og flinke personale, men de er ikke så.. de syns det er veldig vanskelig med det barnet der.. og med den atferden.. det blir litt mer tungsinnet på en måte. Det blir ikke så positivt hele tiden.

Personalet på de litt mer «tungsinnede» avdelingene kan si ting som; «Å, jeg er så sliten» og «Å, det er bra du kom nå» når Inger kommer til avdelingene. Denne holdningen bidrar ikke nødvendigvis til et positivt miljø på avdelinga ifølge Inger.

Ut ifra funnene, så er samarbeidet med personalet viktig når det kommer til å tilrettelegge for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Det handler om å jobbe sammen, være konsekvente og skape forutsigbarhet. I tillegg kommer det frem i funnene at det ikke er kun spesialpedagogen som skal ta seg av barnet som strever, men hele personalgruppa på avdelinga.

4.4.2 Foreldresamarbeid

Dagny, Eldbjørg og Inger trekker frem foreldrene som viktige når det kommer til å tilrettelegge for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. I barnehageloven (2005) § 1 står det at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet skal ivareta barnets behov for omsorg og

lek, samt fremme læring og danning som grunnlag for en allsidig utvikling (Barnehageloven, 2005, § 1). Barnehagen skal ivareta foreldrenes rett til medvirkning og arbeide i nært samarbeid og i forståelse med foreldrene (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29).

Inger forteller at det er viktig med et godt foreldresamarbeid når det kommer til å lykkes når man jobber med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og å prøve å gjøre likt både i barnehagen og i hjemmet. «Det tror jeg er ganske avgjørende i mange situasjoner. At man gjør like ting sånn at barnet vet hva det skal forholde seg til, og at det er forutsigbart», forklarer Inger. Ifølge Glaser (2013) er å samarbeide med foreldrene noe av det viktigste man gjør som pedagog. Barnehagen og hjemmet utgjør helheten i barnets liv, og barnets utvikling er i stor grad knyttet til foreldrenes trivsel og tillit til barnehagen (Glaser, 2013, s. 18-22).

Videre forteller Inger at hun ser nyttigheten av foreldreveiledning. «For det kan jo være skjevutviklinger og at man bare med litt korrigerende og veiledning, så er man der liksom», forteller hun. «Og om man har med foreldrene, og de er veldig.. for det kan jo være unge og usikre foreldre.. og om de får veiledning, så kan det jo være med på at dette blir bra på kort tid», utdyper hun. Inger forteller at hun synes det er viktig å samarbeide med hjemmet for å få det så bra som mulig, også på hjemmebane. Ifølge Drugli (2008), så er foreldreveiledning den mest anvendte metoden når det kommer til å sette inn tiltak for små barn med utfordrende atferd (Drugli, 2008, s. 62). Dagny trekker også frem foreldreveiledning, og at barnehagen pleier å henvise foreldre til foreldreveiledning ved familiesenteret, noe som har vært nyttig for flere foreldre. «Det er viktig at man har god dialog og at foreldrene føler seg hørt og er informerte», forteller hun. Men, hva om foreldrene ikke ønsker eller klarer å ta imot veiledning?

Eldbjørg har opplevd at foreldre ikke ønsker eller klarer å ta imot veiledning. «De vet aller best selv, og de klarer ikke å se at de kan være en del av barnets utfordringer» forklarer hun. «Vi skal alltid snakke barnets sak, og være ærlige, uten å være belærende. I slike situasjoner er det viktig å finne en måte som involverer foreldrene på en god måte. Alle foreldre skal uansett møtes med respekt», legger hun til. Videre forklarer Eldbjørg at det noen ganger kan være at utfordringene er i hjemmet:

Det kan være uenighet om grensesetting, lite rutiner, travle foreldre, foreldre som ikke er emosjonelt til stede, utrygg tilknytning, omsorgssvikt, rusproblematikk og psykisk sykdom.. Da er vi avhengige av et godt samarbeid for å hjelpe barnet. Vi må alltid snakke barnas sak. I verste fall kan omsorgssvikt være en årsak.

I rammeplanen (2017) står det at samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet alltid skal ha barnets beste som mål, og barnehagens personale og foreldrene har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling. Barnehagen skal tilrettelegge for god dialog med foreldrene og for selve foreldresamarbeidet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29). Eldbjørg forteller at et godt foreldresamarbeid er når det er åpenhet begge veier og at man har en god relasjon til foreldrene. «Vi må være ærlige på barnets utfordringer i barnehagen, og foreldrene må være ærlige om tingenes tilstand hjemme. Vi må ha et tett samarbeid for å skape tillit og ha jevnlig møter», forklarer hun. «En god relasjon til foreldrene er like viktig som en god relasjon til barnet. En kort telefon eller en tekstmelding om hvordan dagen har vært koster så lite, men kan skape nettopp åpenhet, ærlighet og tillit mellom barnehage og foreldre», avslutter hun.

Inger opplever samarbeidet med foreldrene som generelt veldig greit. Men, hun har også vært borti foreldresamarbeid som ikke har vært så bra. Hun forteller om dette foreldrepåret som hun har nevnt tidligere, som ikke bor sammen lenger, der mor var verbalt ufin og nedlatende om og til far. «Da ble det fortalt at.. vi ikke er interessert i å høre på at hun snakker nedlatende om og til far. For det vil vi ikke ha noe av i våre møter», forklarer hun. Her fikk mor og far valget om å ha hver sin foreldresamtale dersom de ikke klarte å ha en fin og hyggelig tone med hverandre under foreldresamtalene.

Hos barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så er de vanligste informantene barnets foreldre og pedagoger. De vil utfylle hverandre slik at man får et mer helhetlig bilde av barnets fungering da de har ulike perspektiver og relasjoner, samt vurderer barnet på ulike måter ut ifra ulike kontekster (Drugli, 2008, s. 45) Som Eldbjørg nevner over, så kan foreldresamarbeidet være utfordrende, spesielt om foreldrene selv også strever med utfordringer. Som oftest er barnets foreldre gode informanter når det kommer til utfordrende atferd hos små barn, da den særlig kommer til uttrykk i nettopp samspeillet med foreldrene. Men, foreldre som

informanter kan også ha begrensninger dersom foreldrene selv har psykiske utfordringer, særlig depresjon, da dette vil kunne påvirke deres oppfatning og vurdering av barnet. Andre faktorer som kan spille inn er foreldrenes stressnivå og forventningsnivå til barnet (Drugli, 2008, s. 45).

4.4.3 Samarbeid med ulike instanser

I rammeplanen (2017) står det at dersom det er grunn til å tro at det allmennpedagogiske tilbudet ikke dekker barnets behov, så skal barnehagen opplyse foreldrene om retten til å kreve en sakkyndig vurdering av om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21). Barn under opplæringspliktig alder som har særlige behov har rett til spesialpedagogisk hjelp hjemlet i Opplæringsloven (1998) § 5-7, og retten til spesialpedagogisk hjelp vurderes ut ifra barnets behov, og ikke ut ifra tilrettelegging, utbytte og likeverd (Opplæringsloven, 1998, § 5-7).

Når det kommer til samarbeid med ulike instanser, så har Dagny, Eldbjørg og Inger interessante erfaringer. Eldbjørg forteller at hun aldri har opplevd dårlig samarbeid med de ulike instansene, men at hun har savnet tips om nye tiltak fra PP-tjenesten. «Jeg har ofte følt at vi har hatt behov for nye idéer, men har bare fått bekreftelse på at vi har jobbet godt og beskjed om at vi skal fortsette som vi gjør», forklarer hun. Videre forteller hun at hun også har kun positive erfaringer med BUP, og at hun kan ta kontakt når som helst. Samtidig forteller Eldbjørg at hun har et ønske om at BUP kunne vært litt mer til stede i hverdagen over tid i tilfeller der barn skal utredes for en diagnose, til tross for at det er foreldrene og pedagogene som kjenner barnet best. Eldbjørg opplever alt i alt samarbeidet med de ulike instansene som stort sett veldig bra. «Jeg syns terskelen for å ta kontakt med instansene er lav, særlig det lokale PPT. Vi får ofte bekreftelse på at vi gjør ting riktig, og veiledning om det trengs», avslutter hun.

Dagny forteller at hun opplever samarbeidet med de ulike instansene som litt varierende. «Nå er det mest PP-tjenesten vi samarbeider med. BUP har vi kontakt med bare når vi sender henvisning, det er ikke noe utover det. Og barnevernstjenesten, de bruker å være med på tverr-

faglig team», forteller hun. Videre kommer Dagny med et eksempel der samarbeidet med de ulike instansene har vært utfordrende. Hun forteller om ei jente som allerede på småbarn hadde behov for noe mer utover det allmennpedagogiske. Barnehagen hadde et tett samarbeid med PP-tjenesten, og PP-tjenesten var innom flere ganger for å observere, men jenta fikk aldri noe enkeltvedtak. Det ble prøvd foreldreveiledning, saken ble tatt opp på tverrfaglig team og familiesenteret kom på banen. Foreldrene trengte ifølge Dagny hjelp til å sette grenser for jenta. Dagny og personalgruppa ønsket bistand fra BUP, men dette fikk de ikke igjennom. Her var det underskrifta av lege som stoppet opp. «Det er ikke sikkert de ser problematikken som vi ser på samme måte, enda vi hadde mange møter med oppsummering, evaluering og beskrivelse av utfordringene», forklarer Dagny.

Inger forteller at hun opplever samarbeidet med PP-tjenesten som veldig bra. «Jeg kjenner de egentlig ganske godt også etter hvert. Det er ikke alltid vi er enige, men det har ikke noe med samarbeidet å gjøre egentlig, men jeg føler at vi blir tatt på alvor og sånt», forklarer hun. Videre forteller Inger noe av det samme som Dagny når det kommer til BUP. «Med BUP, så har vi ikke noe samarbeid rett og slett. De kommer ikke med noe tilbakemelding, for de gjemmer seg bak taushetsplikten», forteller hun og forklarer videre:

Vi syns ikke BUP er så god. Vi syns det kunne vært et mye bedre samarbeid, for.. vi trenger ikke å høre alt vi, men når det kommer til barnet og hvordan vi kan gjøre ting for barnet på best mulig måte, der syns jeg BUP kunne tatt seg tiden til å være litt mer inne i barnehagene faktisk. Det syns jeg er litt dårlig.

Videre forteller Inger hva hun legger i et godt samarbeid med de ulike instansene: «Det er jo det at man gir konkrete råd, veiledning til barnehage og foreldre syns jeg er kjempefint, at de er tydelige, og at de hjelper oss litt også, og forteller at sånn og sånn er det». Som Eldbjørg nevner, så kunne også Inger tenkt seg at instansene hadde vært litt mer inne og observert barnet i barnehagen innimellom. Alt i alt, så opplever Inger det tverrfaglige samarbeidet som bra, til tross for at hun opplever at BUP ikke er villige til å samarbeide og at PP-tjenesten plutselig ikke dukker opp fordi barnehagen blir glemt i alle sakene som er inne eller ved sykdom. «Det er jo greit, men når de har for lite folk og for mange saker, og vi blir glemt og alt det der – det har vi

opplevd, men utenom det, så er det ryddig og god kommunikasjon egentlig», avslutter hun.

«Det vi trenger aller mest er et enda tettere samarbeid med PPT», forteller Eldbjørg. «Der de er til stede i barnehagen, blir kjent med barnet, veileder oss, og gjerne kommer med forslag til tiltak vi ikke har prøvd. Det er det jeg har savnet mest», legger hun til. Videre forteller Eldbjørg at hun ikke tror at det har noe å si om det er spesialpedagogen eller fagarbeideren som er den spesialpedagogiske hjelpen eller tilpassede opplæringen i barnehagen. «Vi kjenner barna og barnas behov veldig godt. Det viktigste er at vi har nok ressurser til å være tett på barnet, og at vi hjelper barnet der det er i sin utvikling akkurat da, så tidlig som mulig», avslutter hun.

5.0 Sluttrefleksjoner og veien videre

Temaet for dette forskningsprosjektet har vært spesialpedagogisk hjelp for de eldste barnehagebarna som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Forskningen har hatt som formål å belyse hvordan spesialpedagogen opplever å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, og hvordan det tilrettelegges for inkludering av disse barna i barnehagen.

I forskningsprosjektet kommer det frem i funnene at det er krevende og utfordrende å jobbe med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Som spesialpedagog i barnehagen, så har man et viktig ansvar for disse sårbare barna, og det er mye å tenke over når det kommer til etiske dilemma og tilrettelegging. I funnene kommer det tydelig frem at det er viktig å se bak barnets atferd, samt prøve å identifisere barnets egentlige behov og forsøke å finne årsaken til utfordringene for å lykkes i arbeidet med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer.

En trygg og god voksen-barn-relasjon viser seg ut ifra funnene å kunne være avgjørende for barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. En trygg og god voksen-barn-relasjon handler om at man som voksen viser omsorg og er anerkjennende, skaper en trygg tilknytning til barnet, samt er tett på, til stede og i forkant for å støtte, veilede og hjelpe barn som strever.

I funnene kommer det tydelig frem at det kan være nyttig å dele opp i små lekegrupper når man jobber med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, for å tilrettelegge for inkludering, vennskap og fellesskap, samt for språkutvikling og sosial kompetanse. I lekegruppene skal det være lystbetont og artig for barna, og samtidig være bevisst læring når det kommer til språk og sosial kompetanse.

Skjerming og å ta barnet bort fra situasjonen er et funn jeg finner svært interessant når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer. Dette er et tema jeg synes er vanskelig, da skjerming og å ta barnet bort fra situasjonen kan høres ekskluderende ut. I funnene kommer det frem at skjerming kan være nyttig om det gjøres på en god måte uten å stigmatisere, da barnet får muligheten til å gjøre noe annet det heller liker å holde på med eller å ta seg en pause. Det som er vanskelig med temaet er å vite hvor grensene går. Når er det man krysser grensa for hva som er stigmatiserende og ikke? Dette kunne vært interessant å forske mer på.

Et godt samarbeid kan ut ifra funnene være av all betydning – det er viktig at samarbeidet fungerer godt med personalet, foreldrene og de ulike instansene. I personalgruppa kommer det frem at det er viktig at alle er med og jobber rundt det enkelte barnet, at alle er enige om de rette tiltakene og at alle følger de samme tiltakene og er konsekvente for å skape en forutsigbar barnehagehverdag for barnet. En spesialpedagog skal aldri jobbe alene, men som et team rundt barnet, sammen med personalet, foreldrene og de ulike instansene.

Ut ifra funnene, så vil jeg trekke frem at det aldri er barnet det er noe «feil» med når det kommer til sosioemosjonelle utfordringer. Det er viktig å ikke havne der at man kun ser barnets «feil» og atferd. Det er ikke nødvendigvis noe iboende barnet som gjør at det strever. I funnene kommer det frem at det kan være både barnehagens dagsrytme og systemet rundt som kan være årsaken til at barnet strever. Man må se på omgivelsene rundt barnet, og ikke minst på seg selv som voksen. Det er den voksnes ansvar å endre atferd, først da kan barnet også endre atferd.

Til slutt, så vil jeg trekke frem tidlig innsats. I funnene kommer det frem at jo tidligere tiltakene blir satt inn, jo bedre og mer effektivt er det. For barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer, så kan det i enkelte tilfeller være avgjørende med tidlig innsats for å skape forutsigbarhet og å tilrettelegge for god utvikling og læring. Det kommer også frem at å ha nok voksenressurser kunne vært et tiltak når det kommer til tidlig innsats i barnehagen – da gjerne med en spesialpedagog. Dette kunne også vært interessant å forske mer på. Hvordan hadde det egentlig blitt i barnehagen om grunnbemanningen ble styrket, og hadde det da vært like stort behov for spesialpedagogisk hjelp?

Alt i alt, så har jeg lært svært mye av dette forskningsprosjektet. Det er mye jeg kommer til å ta med meg videre i min praksis som kommende spesialpedagog i barnehagen og i mitt arbeid med barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer – for å støtte, veilede og hjelpe dem på en så god, trygg og respektfull måte som mulig, samt for å tilrettelegge for at disse barna blir inkludert i det sosiale samspillet og fellesskapet i barnehagen.

Litteraturliste

- Askland, L. (2011). *Kontakt med barn. Innføring i førskolelærerens arbeid på grunnlag av observasjoner*. (2. utgave). Gyldendal Akademisk Forlag
- Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige*. Pedagogisk Forum
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager*. (LOV-2005-06-17-64). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. (2. utgave). Universitetsforlaget
- Drugli, M.B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. (2. utgave). Cappelen Akademisk Forlag
- Drugli, M.B. (2008). *Atferdsvansker hos barn. Evidensbasert kunnskap og praksis*. Cappelen Akademisk Forlag
- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. (2016). (4. utgave). NESH. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora
- Glaser, V. (2013). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Universitetsforlaget
- Haugen, R. (Red.). (2008). *Barn og unges læringsmiljø 3. Med vekt på sosiale og emosjonelle vansker*. Høyskoleforlaget
- Johannessen, A. Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utgave). Abstrakt Forlag
- Kanstad, M. & Kibsgaard, S. (2015). *Lek og samspill i et mangfoldsperspektiv*. Fagbokforlaget

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utgave). Gyldendal Akademisk

Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Gyldendal Akademisk

Midthassel, U.V., Bru, E., Ertesvåg, S.K. & Roland, E. (Red.). (2011). *Sosiale og emosjonelle vansker. Barnehagens og skolens møte med sårbare barn og unge*. Universitetsforlaget

Nilsen, V.D. (Red.). (2014). *Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk

Nordahl, T., Sørli, M.A., Manger, T. & Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge. Teoretiske og praktiske tilnærminger*. Fagbokforlaget

Ogden, T. (2015). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Gyldendal

Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Statistisk sentralbyrå. (2022). *Barnehager*.

<https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/statistikk/barnehager>

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (3. utgave). Fagbokforlaget

Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (2. utgave). Gyldendal

Tjora, A. (2020). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. utgave). Gyldendal

Wolf, K.D. (2014). *Små barns lek og samspill i barnehagen*. Universitetsforlaget

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Master i tilpasset opplæring

Intervjuguide

Elise Bjørnstad

Sosioemosjonelle utfordringer
hos de eldste barna i barnehagen

Nord Universitet, Levanger

Høst 2021 – Vår 2022

Intervjuguide

Formålet med forskningsprosjektet er å finne ut hvordan man som spesialpedagog i barnehagen kan hjelpe de eldste barnehagebarna med sosioemosjonelle utfordringer på en god og respektfull måte, samt hvordan man kan legge til rette for at disse barna får en så god barnehagehverdag som mulig. Jeg ønsker å finne ut hvordan spesialpedagogen opplever å jobbe med disse barna, hvilke erfaringer, holdninger og tanker de har rundt temaet, samt hva de gjør i sin praksis.

Den foreløpige problemstilling er følgende: *Hvordan kan spesialpedagogen jobbe for å legge til rette for at de eldste barnehagebarna som strever med sosioemosjonelle utfordringer får gode opplevelser i barnehagen?*

For at ingen informasjon skal gå tapt ønsker jeg å ta lydopptak av intervjuet. Lydopptaket vil bli tatt opp med appen Nettskjema-diktafon. Nettskjema-diktafon er Norges sikreste og mest brukte datainnsamlingsverktøy. Diktafon-appen krypterer lydopptaket umiddelbart ved opptak og sender det videre til Nettskjema. Jeg må logge inn på Nettskjema for å spille av og høre på lydopptaket. Lydopptaket vil bli slettet med det samme transkriberingen av intervjuet er ferdig.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke tilbake samtykket uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket, samt kun brukes til de formål som presenteres i informasjonsskrivet. Du som informant vil bli anonymisert og vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av masteroppgaven. Det vil bli brukt pseudonymer når intervjuet transkriberes og alt av datamateriale vil oppbevares sikkert på OneDrive i det personlige hvelv. Det personlige hvelv er beskyttet med identitetsverifikasjon, slik at man kan lagre sensitive filer i skyen uten å miste bekvemmeligheten ved å ha tilgang fra hvor som helst.

Bakgrunnsinformasjon

- Hvilken utdanning har du?
- Hvilken yrkeserfaring har du?
- Hvor lenge har du jobbet som spesialpedagog i barnehagen?
- Har du annen relevant erfaring?

Hovedspørsmål – Sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barnehagebarna – hvordan møte og hjelpe disse barna på en god og respektfull måte?

- Hvem er *du* i din rolle som spesialpedagog i barnehagen?
- Hvordan opplever du det å jobbe som spesialpedagog i barnehagen?
  - Hvilke arbeidsoppgaver har du? Forklar.

Sosioemosjonelle utfordringer

Hvordan opplever du å jobbe med barn som har sosioemosjonelle utfordringer?

- Er det noe som oppleves som mer utfordrende? Forklar.
- Når opplever du at du mestrer å jobbe med disse barna? Forklar.
- Når opplever du at du ikke mestrer å jobbe med disse barna? Forklar.
- Hvordan opplever du det å legge tilrette for sosialt samspill og inkludering når du jobber med barn som har sosioemosjonelle utfordringer? Forklar.
- Hvordan opplever du det om det er et barn som faller utenfor fellesskapet på grunn av sine sosioemosjonelle utfordringer? Forklar.
- Kan du komme med et eksempel på et barn som du jobber/har jobbet med som har/hadde sosioemosjonelle utfordringer? Gjerne beskriv og forklar hvordan du opplevde det å jobbe med dette barnet, samt hvordan du jobber/jobbet med dette barnet.
- Hva tenker du er viktig for å lykkes når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer? På hvilken måte?
- Opplever du at det er nødvendig med spesialpedagogisk hjelp når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer? Forklar.

- Hva tenker du om tidlig innsats når det kommer til barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer? Forklar og kom gjerne med eksempler om du har.
  - Hva tenker du om spesialpedagogisk hjelp som tidlig innsats for disse barna?
- Hva tenker du rundt mulige årsaker til at barn utvikler sosioemosjonelle utfordringer?
  - Hvilke opplevelser og erfaringer har du rundt sosioemosjonelle utfordringer når det kommer til primær- eller sekundærvansker? Forklar.

Utfordrende atferd av utagerende karakter

- Hvordan opplever du å jobbe med barn med utagerende atferd? Forklar.
  - Er det noe som oppleves som mer utfordrende? Forklar.
  - Når opplever du at du mestrer å jobbe med disse barna? Forklar.
  - Når opplever du at du ikke mestrer å jobbe med disse barna? Forklar.
- Hvordan opplever du det å legge tilrette for sosialt samspill og inkludering når du jobber med barn som har utagerende atferd? Forklar.
- Hvordan opplever du det om det er et barn som faller utenfor fellesskapet på grunn av sin utagerende atferd? Forklar.
- Kan du komme med et eksempel på et barn som du jobber/har jobbet med som har/hadde utagerende atferd? Gjerne beskriv og forklar hvordan du opplevde det å jobbe med dette barnet, samt hvordan du jobber/jobbet med dette barnet.
- Hva tenker du er viktig for å lykkes når det kommer til barn med utagerende atferd? På hvilken måte?
- Opplever du at det er nødvendig med spesialpedagogisk hjelp når det kommer til barn med utagerende atferd? Forklar.
- Hva tenker du om tidlig innsats når det kommer til barn med utagerende atferd? Forklar.
  - Hva tenker du om spesialpedagogisk hjelp som tidlig innsats for disse barna?
- Hva tenker du rundt mulige årsaker til at barn utvikler utagerende atferd? Forklar.
  - Hvilke opplevelser og erfaringer har du rundt utagerende atferd når det kommer til primær- eller sekundærvansker? Forklar.
- Hvordan håndterer man utagering på en god og riktig måte når utageringen går utover en voksen? Forklar og kom gjerne med eksempler.

- Hvordan håndterer man utagering på en god og riktig måte når utageringen går utover et barn? Forklar og kom gjerne med eksempler.

Samarbeid

- Hvordan opplever du samarbeidet med personalet på avdelingen? Forklar.
  - Hvordan opplever du sammenhengen mellom det allmennpedagogiske arbeidet og det spesialpedagogiske arbeidet på avdelingen? Forklar.
  - Hvordan opplever du samarbeidet med pedagogisk leder?
  - Hvordan opplever du samarbeidet med styrer?
- Hvordan opplever du samarbeidet med foreldrene til barnet? Forklar.
  - Hvordan mener du et godt foreldresamarbeid bør være? Forklar.
  - Har du noen gang opplevd å ha et dårlig foreldresamarbeid? Fortell.
- Hvordan opplever du samarbeidet med pedagogisk-psykologisk tjeneste, barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, barnevernstjenesten og/eller andre instanser? Forklar.
  - Har du noen gang opplevd å ha et dårlig samarbeid med en instans? Forklar.
- Har du et eksempel der samarbeidet fungerer/fungerte godt? Hvorfor?
- Har du et eksempel der samarbeidet fungerer/fungerte dårlig? Hvorfor?

Dagsrytme og tilrettelegging i barnehagen

- Hva mener du om barnehagens dagsrytme når det kommer til disse barna?
- Hva mener du om tilretteleggingen generelt når det kommer til disse barna?

Avslutning

- Kan du avslutningsvis kort oppsummere hvordan du tenker at man kan hjelpe barn som strever med sosioemosjonelle utfordringer med å få en så god barnehagehverdag som mulig?
- Er det noe mer du ønsker å tilføye før vi avslutter?

Vedlegg 2: E-post til barnehagene og PPT

Søker informanter til masteroppgave

Hei! Jeg heter Elise Bjørnstad, er ansatt som pedagogisk leder ved Øvre Rindal barnehage og skal nå i gang med et forskningsprosjekt som skal resultere i en masteroppgave til våren. Jeg er i den anledning på utkikk etter aktuelle informanter, og håper at du har noen råd og tips om hvem jeg eventuelt kan kontakte!

Jeg ønsker i utgangspunktet at informantene er spesialpedagoger som jobber i barnehage og som er på avdeling så å si hele tiden. Jeg ønsker at spesialpedagogene er integrerte i personalgruppa og i fellesskapet. Jeg ønsker i utgangspunktet ikke spesialpedagoger som er innom avdeling kun noen timer nå og da. Men, om det blir vanskelig å finne spesialpedagoger som er på avdeling hele tiden, så kan det være aktuelt likevel. Jeg har en forståelse av at det ikke er så mange spesialpedagoger som er på avdeling hele tiden, så jeg søker derfor råd og tips fra deg. Spesialpedagoger som tidligere har jobbet i barnehage på dette viset, men som ikke gjør det per dags dato, er også aktuelle om du vet av noen.

Når det kommer til forskningsmetode, så har jeg valgt intervju med intervjuguide. Informantene vil få intervjuguiden tilsendt i god tid før intervjuet, sånn at de har mulighet til å forberede seg om de ønsker det. Dette er opp til hver enkelt informant. Intervjuet kommer trolig til å vare mellom 30 minutter og 1 time, og jeg ønsker i utgangspunktet å gjennomføre intervjuet i informantens arbeidstid på informantens arbeidssted - så langt det lar seg gjøre. Intervju over telefon eller videosamtale er også aktuelt i disse tider dersom informanten foretrekker det.

Temaet for forskningsprosjektet er sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barna i barnehagen, samt utfordrende atferd av utagerende karakter. Jeg ser på det som en stor fordel om informantene har kunnskap og erfaringer rundt dette.

Gjerne spør om det er noe du lurer på. Alle råd og tips mottas med stort takk!

Ser frem til å høre fra deg!

Vedlegg 3: E-post til spesialpedagogene

Forespørsel om å delta i forskningsprosjekt

Hei,

Jeg heter Elise Bjørnstad, er ansatt som pedagogisk leder ved Øvre Rindal barnehage, og skal nå i gang med et forskningsprosjekt som skal resultere i min masteroppgave til våren. Jeg er i den anledning ute etter aktuelle informanter, og fikk tips om å kontakte deg for å høre om du har lyst til å stille til intervju og være informant i mitt forskningsprosjekt!

Jeg er i utgangspunktet ute etter spesialpedagoger som jobber eller har jobbet i barnehagen, som er gjerne integrerte i personalgruppa og i fellesskapet, og som gjerne er på avdeling eller på huset så å si hele tiden. Jeg har disse "kriteriene" fordi jeg ønsker å belyse akkurat denne typen praksis - da det ikke er alle barnehager som har en spesialpedagog i personalgruppa.

Formålet med dette forskningsprosjektet er å finne ut hvordan man som spesialpedagog i barnehagen kan hjelpe de eldste barnehagebarna med sosioemosjonelle utfordringer på en god og respektfull måte, samt hvordan man kan legge til rette for at disse barna får en så god barnehagehverdag som mulig. Jeg ønsker å finne ut hvordan spesialpedagogen opplever det å jobbe med disse barna, hvilke erfaringer, holdninger og tanker de har rundt temaet, samt hva de gjør i sin praksis som spesialpedagog. Et undertema jeg også ønsker å ha litt fokus på i forskningsprosjektet er barn med utfordrende atferd av utagerende karakter. Jeg ser på det som en stor fordel om du som spesialpedagog har kunnskap, erfaringer og opplevelser rundt disse temaene! Mer om forskningsprosjektet og dets formål finner du i informasjonsskrivet som ligger vedlagt. I informasjonsskrivet er det også en samtykkeerklæring som du skriver under før intervjuet. Jeg tar selvfølgelig med informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen når vi eventuelt møtes.

Problemstillingen for forskningsprosjektet er foreløpig følgende: Hvordan kan spesialpedagogen jobbe for å legge til rette for at de eldste barnehagebarna som strever med sosioemosjonelle utfordringer får gode opplevelser i barnehagen?

Kort oppsummert fra informasjonsskrivet: Jeg ønsker å bruke lydopptak med Nettskjema-diktafon under intervjuet. Lydopptaket krypteres umiddelbart ved opptak, og vil bli slettet med det samme jeg er ferdig med å transkribere. Du vil selvfølgelig bli anonymisert ved at det brukes fiktivt navn og vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av masteroppgaven. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personverneverket. Opplysningene om deg behandles basert på ditt samtykke. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg!

Intervjuguiden ligger også vedlagt - og det er helt opp til deg som informant om du ønsker å se på den eller ikke før intervjuet. Jeg personlig synes at det er veldig greit og betryggende å vite hva jeg kommer til å bli spurt om når jeg stiller til intervju, så det er derfor jeg ønsker å sende den ut på forhånd til mine informanter også.

Syns du dette høres ut som noe det kunne vært aktuelt for deg å ta del i, så setter jeg stor pris på din deltakelse! Vil igjen understreke at det er en fordel om du har relevante erfaringer! :)

Ser frem til å høre fra deg!

Vedlegg 4: Informasjonsskriv med samtykkeerklæring

NORD
universitet

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET

Sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barna i barnehagen

Dette forskningsprosjektet er en mastergradsstudie innenfor fagfeltet tilpasset opplæring og spesialpedagogikk. Jeg, Elise Bjørnstad, studerer ved Nord Universitet i Levanger – og dette forskningsprosjektet skal resultere i en masteroppgave. I dette skrivet får du informasjon om målene for forskningsprosjektet og hva deltakelsen vil innebære for deg som informant.

Formål, tema og problemstilling

Formålet med forskningsprosjektet er å finne ut hvordan man som spesialpedagog i barnehagen kan hjelpe de eldste barnehagebarna med sosioemosjonelle utfordringer på en god og respektfull måte, samt hvordan man kan hjelpe disse barna med å få en så god barnehagehverdag som mulig. Jeg ønsker å finne ut hvordan spesialpedagogen opplever det å jobbe med disse barna, hvilke erfaringer, holdninger og tanker de har rundt temaet, samt hva de gjør i sin praksis.

Den foreløpige problemstilling er følgende: *Hvordan kan spesialpedagogen jobbe for å legge*

til rette for at de eldste barnehagebarna som strever med sosioemosjonelle utfordringer får gode opplevelser i barnehagen?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er jeg, Elise Bjørnstad, og min veileder ved Nord Universitet i Levanger, Nina Marie Storborg, som er ansvarlige for dette forskningsprosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å samle empiri ønsker jeg å bruke kvalitativt intervju med intervjukjema. Jeg ønsker å få innsikt i informantenes erfaringer, meninger og følelser, samt å gå i dybden på temaene. Informantene ønsker jeg i utgangspunktet skal være barnehagelærere med videreutdanning innen spesialpedagogikk, og som gjerne har erfaringer og kunnskap om sosioemosjonelle utfordringer, sosiale vansker og utagerende atferd. Jeg ønsker å sende informantene intervjukjemaet på forhånd, slik at de har muligheten til å forberede seg om de ønsker det. I utgangspunktet ønsker jeg å intervju tre informanter fra tre forskjellige barnehager. Det er med grunnlag i dette at jeg ønsker å spørre akkurat deg om å delta i dette forskningsprosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelsen i forskningsprosjektet innebærer at du deltar i et intervju der du vil få tilsendt et intervjukjema på forhånd. Informasjonen som blir samlet inn under intervjuet vil bli brukt som datagrunnlag for å belyse temaene og for å få svar på forskningsprosjektets problemstilling. Intervjuet vil trolig vare imellom 30 minutter og en time.

Spørsmålene kommer til å omhandle hvordan du som voksen i barnehagen opplever å jobbe med barn som har sosioemosjonelle utfordringer. Hvordan møter man disse barna på en god og respektfull måte? Hvordan kan man hjelpe disse barna med å få en så god barnehagehverdag som mulig? Hva synes du fungerer bra? Hva opplever du som utfordrende? Hvordan opplever du samarbeidet med foreldre, kollegaer og eventuelt andre instanser? Hva gjøres innad i barnegruppa og på avdeling?

For at ingen informasjon skal gå tapt kommer jeg til å ta lydopptak av intervjuet. Lydopptaket vil bli tatt opp med appen Nettskjema-diktafon. Nettskjema er Norges sikreste og mest brukte datainnsamlingsverktøy. Diktafon-appen krypterer lydopptaket umiddelbart på telefonen og

sender det videre til Nettskjema. Jeg må logge inn på Nettskjema for å høre på lydopptaket. Lydopptaket vil bli slettet med det samme transkriberingen av intervjuet er ferdig.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke tilbake samtykket uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan dine opplysninger oppbevares og brukes

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket, samt kun brukes til de formål som presenteres i dette skrevet. Du som informant vil bli anonymisert og vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av masteroppgaven. Det vil bli brukt pseudonymer når intervjuet transkriberes og alt av datamateriale vil oppbevares sikkert på OneDrive i det personlige hvelv. Det personlige hvelv er beskyttet med identitetsverifikasjon, slik at man kan lagre sensitive filer i skyen uten å miste bekvemmeligheten ved å ha tilgang fra hvor som helst.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Forskningsprosjektet skal etter planen avsluttes den 30. juni 2022. Når forskningsprosjektet er avsluttet og godkjent, så vil det transkriberte og anonymiserte intervjuet slettes fra OneDrive.

Hvordan behandles dine personopplysninger?

Opplysningene om deg behandles basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Nord Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, så har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg
- å få utlevert en kopi av opplysningene vi behandler om deg
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Dersom du har spørsmål om forskningsprosjektet eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Elise Bjørnstad. Tlf. telefonnummer – e-postadresse
- Veileder for masterprosjektet: Nina Marie Storborg (Universitetslektor ved Nord Universitet i Levanger). Tlf. telefonnummer – e-postadresse
- Personvernombud: Toril Irene Kringen. Tlf. telefonnummer – e-postadresse

Dersom du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS. Tlf.: 53211500 – personverntjenester@nsd.no

Med vennlig hilsen

Underskrift og dato

Underskrift og dato

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om forskningsprosjektet *Sosioemosjonelle utfordringer, sosiale vansker og utagerende atferd i barnehagen*, og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju med intervjueskjema sendt på forhånd
- at intervjuet blir tatt opp med appen Nettskjema-diktafon
- at lydopptaket slettes etter at det er ferdig transkribert og anonymisert
- at det transkriberte og anonymiserte intervjuet lagres sikkert på OneDrive
- at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet
- at det transkriberte og anonymiserte intervjuet slettes etter prosjektslutt

---

Underskrift og dato

Vedlegg 5: Meldeskjema for behandling av personopplysninger

2022-4-12

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Meldeskjema

Referansenummer

671628

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidentifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person

Type opplysninger

Du har svart ja til at du skal behandle bakgrunnsopplysninger, beskriv hvilke

Generelle personopplysninger i forbindelse med samtykkeskjema og kontakt oss imellom.

For at ingen informasjon skal gå tapt kommer jeg til å ta lydopptak av intervjuet. Lydopptaket vil bli tatt opp med appen Nettskjema-diktafon. Nettskjema er Norges sikreste og mest brukte datainnsamlingsverktøy. Diktafon-appen krypterer lydopptaket umiddelbart på telefonen og sender det videre til Nettskjema. Jeg må logge inn på Nettskjema for å høre på lydopptaket. Lydopptaket vil bli slettet med det samme transkriberingen av intervjuet er ferdig.

Skal du behandle særlige kategorier personopplysninger eller personopplysninger om straffedommer eller lovovertridelser?

Nei

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

Sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barna i barnehagen

Prosjektbeskrivelse

Dette forskningsprosjektet er en mastergradsstudie innenfor fagfeltet tilpasset opplæring og spesialpedagogikk. Jeg, Elise Bjørnstad, studerer ved Nord Universitet i Levanger – og dette forskningsprosjektet skal resultere i en masteroppgave.

Formålet med forskningsprosjektet er å finne ut hvordan man spesialpedagog i barnehagen kan hjelpe de eldste barnehagebarna med sosioemosjonelle utfordringer på en god og respektfull måte, samt hvordan man kan hjelpe disse barna med å få en så god barnehagehverdag som mulig. Jeg ønsker å finne ut hvordan spesialpedagogen opplever det å jobbe med disse barna, hvilke erfaringer, holdninger og tanker de har rundt temaet, samt hva de gjør i sin praksis.

Dersom opplysningene skal behandles til andre formål enn behandlingen for dette prosjektet, beskriv hvilke

Nei.

Begrunn behovet for å behandle personopplysningene

Generelle personopplysninger i forbindelse med samtykkeskjema og kontakt oss imellom.

Ekstern finansiering

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Elise Bjørnstad, [REDACTED]

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Logopedi, spesialpedagogikk, tilpasset opplæring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Nina Marie Storborg, [REDACTED]

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Spesialpedagoger i barnehagen

Rekruttering eller trekking av utvalget

Rekruttering av utvalg vil skje gjennom kontakt med det lokale PPT-kontoret, og eventuelt ved å ta kontakt med barnehager i nabokommunene. Førstegangskontakt vil skje per telefon eller e-post.

Alder

25 - 70

Inngår det voksne (18 år +) i utvalget som ikke kan samtykke selv?

Nei

Personopplysninger for utvalg 1

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidentifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?**Personlig intervju****Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger**

Samtykke (art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 1**Informerer du utvalget om behandlingen av opplysningene?**

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Tredjepersoner**Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?**

Nei

Dokumentasjon**Hvordan dokumenteres samtykkene?**

- Manuelt (papir)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Ved å ta kontakt med meg. Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis man velger å delta, kan man når som helst trekke tilbake samtykket uten å oppgi noen grunn. Alle personopplysninger vil da bli slettet og det vil ikke ha

noen negative konsekvenser.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet opplysninger om seg selv?

Ved å ta kontakt med meg. Så lenge den registrerte kan identifiseres i datamaterialet, så har vedkommende rett til innsyn i hvilke opplysninger som blir behandlet, samt få utlevert en kopi av disse opplysningene. Den registrerte har også rett til å få rettet eller slettet opplysninger.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

Behandling

Hvor behandles opplysningene?

- Maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon
- Ekstern tjeneste eller nettverk (databehandler)

Hvem behandler/har tilgang til opplysningene?

- Prosjektansvarlig
- Student (studentprosjekt)
- Databehandler

Hvilken databehandler har tilgang til opplysningene?

Alt av datamateriale vil oppbevares sikkert på OneDrive i det personlige hvelv. Det personlige hvelv er beskyttet med identitets-verifikasjon, slik at man kan lagre sensitive filer i skyen uten å miste bekvemmeligheten ved å ha tilgang fra hvor som helst.

Tilgjengeliggjøres opplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (koblingsnøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Opplysningene krypteres under lagring
- Opplysningene anonymiseres fortløpende

- Flerfaktorautentisering

Varighet

Prosjektperiode

24.11.2021 - 30.06.2022

Skal data med personopplysninger oppbevares utover prosjektperioden?

Nei, data vil bli oppbevart uten personopplysninger (anonymisering)

Hvilke anonymiseringstiltak vil bli foretatt?

- Personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres
- Lyd- eller bildeopptak slettes

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger

Vedlegg 6: Prosjektbeskrivelse

Master i tilpasset opplæring

Prosjektskisse

Elise Bjørnstad

Sosioemosjonelle utfordringer
hos de eldste barna i barnehagen

Nord Universitet, Levanger

Høst 2021 – Vår 2022

Innledning

De aller fleste barn i Norge går i barnehagen, og dessverre er det noen barn som vekker bekymring hos de voksne når det kommer til utfordringer. Det kan være barn som utfordrer de voksne på ulike måter, barn som har utfordringer med å regulere følelsene sine, barn som har utfordringer i lek og sosialt samspill med jevnaldrende, samt barn som spytter, slår og sparker. I min praksis som pedagogisk leder i barnehagen, så har jeg alltid hatt et spesielt sted i hjertet for akkurat disse barna. Barn som «det er noe med». Barn som faller utenfor. Barn som er «viltre». Barn som er «ufordragelige». Barn som «ikke kan å oppføre seg». Barn med «utagerende atferd». Barn med sosioemosjonelle utfordringer. Jeg har alltid hatt et ekstra øye for akkurat disse barna, da de berører meg på en helt spesiell måte både faglig og personlig. Derfor har jeg valgt å ha fokus på barn med sosioemosjonelle utfordringer i min masteroppgave.

Barn som faller utenfor det sosiale samspillet og fellesskapet i barnehagen på grunn av sine utfordringer er vondt å se på, og det er enda vondere når man føler at man ikke strekker til eller får til å hjelpe dem på en god og respektfull måte. Jeg ønsker å undersøke og forske på hvordan man kan møte barn med sosioemosjonelle utfordringer, samt inkludere de i det sosiale samspillet og fellesskapet med sine jevnaldrende. Hvordan kan man hjelpe disse barna med å få en så god barnehagehverdag som mulig?

Jeg ønsker å skrive om dette temaet fordi jeg daglig ser barn som har utfordringer i det sosiale, som sparker eller slår om det møter motgang eller om ting ikke går som planlagt, samt som faller utenfor og har det vanskelig i barnehagehverdagen på grunn av atferd det selv ikke klarer å kontrollere. Det er vanskelig å vite hvorfor barna gjør som de gjør, da grunnen kan være så mangt. Det som også er vanskelig er at dette er noe barnet selv ikke har styring på og klarer å kontrollere, og det trenger derfor hjelp og veiledning av en voksen.

Problemstilling og avgrensning

For å avgrense oppgaven har jeg valgt å rette fokuset mot de eldste barna i barnehagen, da det ofte er der det blir tatt tak i utfordringene, samt satt inn eventuelle tiltak og spesialpedagogisk hjelp hos barnehagebarn. Jeg har dermed følgende foreløpige problemstilling: *Hvordan kan spesialpedagogen jobbe for å legge til rette for at de eldste barnehagebarna som strever med sosioemosjonelle utfordringer får gode opplevelser i barnehagen?*

Andre tanker jeg har rundt problemstillingen: Spesialpedagogens rolle. Relasjonsproblematikk og inkludering. Hvordan hjelpe disse barna med sosialt samspill? Hvordan sikre at de ikke faller utenfor fellesskapet? Hvordan håndtere «utagering» på en god og riktig måte?

Gjennomføringen

Jeg ønsker å bruke estetisk fenomenologisk hermeneutikk som utgangspunkt for forskningen, da jeg finner det mest hensiktsmessig. For å samle empiri ønsker jeg å bruke kvalitativt intervju med intervjukjema. Jeg ønsker å få innsikt i informantenes erfaringer, meninger og følelser, samt å gå i dybden på temaet. Informantene ønsker jeg i utgangspunktet skal være spesialpedagoger som har erfaring og kunnskap om sosioemosjonelle utfordringer.

Jeg ønsker å sende intervjukjemaet på forhånd sånn at informantene har muligheten til å forberede seg. Jeg ønsker å gjennomføre fysiske intervju med god avstand. I utgangspunktet ønsker jeg å intervju tre informanter fra tre forskjellige barnehager.

Under har jeg satt opp en foreløpig tidsplan for å ha oversikt over når jeg ønsker å ferdigstille eller begynne med spesifikke deler av oppgaven. Jeg har tatt utgangspunkt i innleveringer og eksamener sånn at jeg kan jobbe sammen med og rundt dem, og satt opp tidsplanen på en måte som jeg finner det logisk å ha deler ferdig eller påbegynt.

Tidsplan for arbeidet

- 15.11.2021 – Innlevering av selvvalgt pensum.
- 19.11.2021 – Innlevering av veiledningskontrakt.
- 24.11.2021 – Sende inn meldeskjema for personopplysninger til NSD.
- 06.12.2021 – Muntlig eksamen ved Nord Universitet Levanger.
- 09.12.2021 – Prosjektpresentasjon ved Nord Universitet Levanger.
- 10.12.2021 – Kontakte aktuelle informanter.
- 13.12.2021 – Innlevering av prosjektbeskrivelse.
- 20.12.2021 – Statistikkeksamen ved Nord Universitet Levanger.
- 05.01.2022 – Start med gjennomføring og transkribering av intervju.

11.01.2022 – Metodologiekksamen ved Nord Universitet Levanger.

16.01.2022 – Ferdigstilling av metodekapittelet.

01.02.2022 – Ferdigstilling av teorikapittelet.

16.02.2022 – Drøft og analyser innsamlet data.

16.04.2022 – Ha utkast av masteroppgaven klart.

16.05.2022 – Innlevering av masteroppgave.

Etiske retningslinjer

Det finnes flere etiske overveielser man bør ta hensyn til i en forskningssituasjon. Etiske retningslinjer jeg kommer til å forholde meg til under forskningen er blant annet å ivareta anonymiteten til informantene ved å gi dem fiktive navn, samt innhente samtykke fra informantene ved at de leser igjennom og skriver under et samtykkeskjema i forkant av intervjuene. Lydopptak i forbindelse med intervjuene vil bli gjort ved hjelp av appen Nettskjema-diktafon, og kommer til å slettes så snart intervjuene er ferdig transkribert. De transkriberte intervjuene vil bli slettet og makulert når masteroppgaven er skrevet ferdig og levert. Jeg skal også fylle ut meldeskjema for personopplysninger hos NSD.

Teoretisk orientering

Jeg ønsker å bygge teorien rundt sosioemosjonelle utfordringer; sosiale utfordringer og emosjonelle utfordringer. Jeg kommer også til å ha teori rundt temaene inkludering, sosialt samspill, relasjoner og relasjonskompetanse, språkvansker, mobbing, sosial kompetanse, foreldresamarbeid, tilknytning, samt «utagerende atferd»/atferdsvansker.

I tillegg til det pensumet som er satt for studiet, så har jeg laget ei selvvalgt pensumliste med et stort utvalg bøker som jeg skal sette meg inn i og plukke ut relevant teori fra. Blant noen av forfatterne er Terje Ogden, May Britt Drugli, Øyvind Kvello og Edvard Befring.

Vedlegg 7: Meldeskjema for behandling av personopplysninger – godkjent

2022-4-12

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

671628

Prosjektittel

Sosioemosjonelle utfordringer hos de eldste barna i barnehagen

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Logopedi, spesialpedagogikk, tilpasset opplæring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Nina Marie Storborg, [REDACTED]

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Elise Bjørnstad, [REDACTED]

Prosjektperiode

24.11.2021 - 30.06.2022

Vurdering (1)

30.11.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 30.11.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.06.2022

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!